

Sitzungsberichte der
Bayerischen Akademie der Wissenschaften

Philosophisch-historische Abteilung

Jahrgang 1935, Heft 12

Syntaktische Äquivalenz

des Genitivs und Ablativs
bei Verben der Trennung
in der vedischen Prosa

von

Hanns Oertel

Vorgetragen am 7. Dezember 1935

München 1935

Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften

in Kommission bei der C. H. Beck'schen Verlagsbuchhandlung

1. In der vedischen Prosa kann bei Verben der Trennung neben dem Ablativ auch der Genitiv¹ verwendet werden; z. B. 'Er nimmt ihm die Speise': JB. 3. 71 annādyam vā etasmād dha-

¹ Auf den Dativus sympatheticus (Literatur bei Havers, Handbuch der erklärenden Syntax, p. 210, 31 f.) kann ich hier nur so weit eingehen, als er in den Bereich der Verba separationis fällt.

1. Für die Personalpronomina me und te (Wackernagel III § 235, c, Anm. p. 474) nimmt Havers selbst an, daß sie in der vedischen Prosa 'schon in weitem Umfang die Funktion von Genetiven gehabt haben' (Untersuchungen zur Kasussyntax der indogermanischen Sprachen p. 38); ich habe im folgenden me und te durchgängig als Genitive gefaßt.

2. Sonst kommen für die hier behandelten Verben der Trennung nur noch die folgenden zwei Stellen in Betracht:

a) mit $\sqrt{\text{han}} + \text{apa}$: MS. 4. 1. 13 (18,3) na purastāt paridadhāty, udyan vā asā ādityo rakṣāṅsy apāhato, 'dyann evāsmā asā ādityo rakṣāṅsy apahanti; aber unmittelbar darauf der Ablativ: ūrdhve samidhā ādadhāty, upariṣṭād asmāt tena rakṣāṅsy apahanti; die Parallelen K. 31. 10 (13, 1) und Kap. 47. 10 (294, 8) haben statt des Dativs MS. asmai den Ablativ: na purastāt paridadhāty, asā (Kap. asāv) evāsmād āditya udyan purastād rakṣāṅsy apahanti; [in der Parallele TS. 6. 2. 1. 6 fehlt das Pronomen: na purastāt paridadhāty, ādityo hy evodyan purastād rakṣāṅsy apahanti, und in der Fortsetzung fehlt das Pronomen in allen drei Parallelen: ūrdhve samidhāv (K. samidhā) ādadhāty, upariṣṭād eva rakṣāṅsy apahanti (K. hanti)]. Sonst kommt ein Dativ bei $\sqrt{\text{han}} + \text{apa}$ nicht vor; für den Ablativ bei Personen vgl. K. 10. 5 (129, 19) so 'smād rakṣāṅsy apahanti; TB. 3. 2. 8. 6 sa evāsmād rakṣāṅsy apāhan; TS. 2. 2. 2. 2 sa evāsmād rakṣāṅsy apahanti; MS. 4. 8. 5 (113, 8) tenaibhyo rakṣāṅsy apāhan; K. 19. 10 (11, 19); Kap. 30. 8 (145, 21) tābhīr asmād rakṣāṅsy apāghnan; MS. 3. 1. 9 (12, 15) tad agner evaitābhī rakṣāṅsy apahanti; TS. 5. 1. 10. 2 agner eva tena jātād rakṣāṅsy apahanti; TS. 5. 1. 3. 4; K. 20. 5 (23, 18); Kap. 31. 7 (154, 9) yāvān evāgnis tasmād rakṣāṅsy apahanti; K. 10. 5 (129, 17) tasmād agnī rakṣāṅsy apāhan; ähnlich TS. 2. 2. 7. 4 sa evāsmād mṛdha apahanti; PB. 6. 10. 7 arāvāṇo vā ete ye 'nṛtam abhis'ānsanti, tān evāsmād apahanti; TS. 2. 1. 10. 1 dhūrimāṇam evāsmād apahanti; TB. 3. 8. 20. 1 brūnahatyām evāsmād apahatya . . .; K. 11. 5 (149, 21) atīva hy asmād apahanti; PB. 23. 16. 10 atī hy ebhyo 'pahanti; K. 27. 3 (142, 5); Kap. 42. 3 (250, 11) tasmād gandham apāhan.

b) mit $\sqrt{\text{han}}$: AB. 4. 4. 5-6 atha yaḥ pāpmānam apajighāṅsuḥ syād vihr̥tam ṣolas'inaṁ s'ānsayed, vyatiṣakta iva vai puruṣaḥ pāpmanā, vyatiṣaktam evāsmāi tat pāpmānam s'amalam hanti || apa pāpmā-

ranti 'Sie nehmen die Speise von ihm' neben TS. 3. 4. 8. 6 an-
nādyam evāsyā harati 'Er nimmt dessen Speise weg'; 'Ihm
entlief die Stimme': S'BKāṇva 1. 2. 4. 3 vāg ghaivāsmād apa-
cakrāma 'Die Stimme lief von ihm weg' neben S'BMādhyan-
dina 2. 2. 4. 4 vāg asyāpacakrāma 'Dessen Stimme lief weg'.

2. Es liegt auf der Hand, daß die Genitive ursprünglich pos-
sessive Genitive waren; vgl. dazu die klaren Genitivi possessivi
in Stellen wie: TS. 6. 2. 4. 5 = TB. 3. 2. 9. 13 yad evāsyā (sc.
vedeḥ) amedhyam tad apahanti, TS. 2. 6. 4. 2; TB. 1. 1. 3. 1;
3. 2. 9. 9 yad evāsyā (sc. pṛthivyāḥ) amedhyam tad apa-
hanti; K. 25. 4 (107, 2); 31. 8 (10, 7); Kap. 39. 1 (213, 1-2); 47. 8
(291, 20) yad evāsyā (sc. pṛthivyāḥ) amedhyam ayajñiyam

nam hate ya evam veda. [In den Parallelen JB. 2. 143 und 285 fehlt das Pro-
nomen und an Stelle des Simplex hanti steht apahate: atho vyatiṣakto vai
puruṣaḥ pāpmabhir, vyatiṣaktābhir eva (sc. rgbhiḥ; 285 vyatiṣak-
tair eva chandobhir) vyatiṣaktān pāpmano 'pahate; die Parallele
TB. 2. 7. 18. 5 hat vyatiṣaktābhiḥ stuvate, vyatiṣakto vai puruṣaḥ
pāpmabhir, vyatiṣaktābhir evāsyā pāpmano nudate]; der Dativ
sonst bei √han nur in der Bedeutung 'für jemanden ein Opfertier schlachten':
S'B. 3. 3. 1. 14 yām (sc. gām) idam pitṛbhyo ghnanti; TS. 1. 7. 2. 2. yām
(sc. gām) pitṛbhyo ghnanti; K. 24. 1 (90, 16); Kap. 37. 2 (196, 3) tām (sc.
gām) pitṛbhyo ghnanti; TS. 6. 6. 7. 1 yathā mrtāyānustaraṇīm
ghnanti. Der Dativ samvatsarāya in MS. 4. 2. 3 (25, 5) tad ya evam vid-
vān ekāṣṭakāyām gām hate samvatsarāyaiva kṣudham hate ist Da-
tivus temporis (Delbrück, Ai. Syntax § 102, p. 149) 'Für ein Jahr vertreibt er
sich den Hunger'; vgl., außer dem von Delbrück Angeführten, S'B. 6. 6. 4.
1-2 rātryā evainam tad annena priṇāti; ahna evainam tad annena
priṇāti; rātryā evaitām ariṣṭīm svastim ās'āste; ahna evaitām ari-
ṣṭīm svastim ās'āste; 3. āhnāyavaitām ariṣṭīm svastim ās'āste;
MS. 1. 8. 1 (115, 7) yat sāyam juhoti rātryai tena dādhāra, yat prātar
ahne; K. 6. 1 (50, 4-5); Kap. 3. 12 (36, 3-4) yat sāyam juhoti tenainam
rātryai ramayati, yat prātas tenāhne; S'B. 7. 3. 2. 19 rātryā evasmā
(sc. agnaye) etam vajram abhigoptāram karoti [cf. eṣa (sc. ādityaḥ)
vā asya (sc. agneḥ) pratyakṣam divā goptā bhavati]; MS. 2. 1. 2 (2, 10);
K. 10. 3 (127, 7) samvatsarāyaitam pratigṛhṇanti yam pratigṛhṇanti.
Der Ablativ kommt mit √han überhaupt nicht vor; dagegen steht der Geni-
tiv mit √han, wo man es in der Bedeutung 'von jemandem wegschlagen'
(= √han + apa) nehmen kann, KB. 3. 2 (9, 2-3 und 9); 11. 1 (49, 10); 15.
4 (67, 24-25); 17. 3 (76, 6) yajamānasya pāpmānam hanti; S'B. 3. 9. 4. 18
tad asya sarvam pāpmānam hanti; TB. 3. 8. 4. 2 s'ucaivāsyā s'ucam
hanti.

tad apahanti; K. 34. 5 (39, 2-3)¹ atha yo nindati yad evai-
 ṣām (sc. sattriṇām) suṣṭutaṁ sus'astaṁ tat so 'pahanti;
 MS. 3. 6. 3 (63,3) tāsām (sc. apām) yad yajñiyaṁ medhyam
 āsīt tad udakrāmat; TS. 6. 1. 1. 7 tāsām (sc. apām) yan
 medhyam yajñiyaṁ sadevam āsīt tad apodakrāmat;
 MS. 2. 5. 3 (51,4) tad yat kiṁ ca devānām svam āsīt tad
 yamo 'yuvata.

Die Genitive bei $\sqrt{\text{han}} + \text{apa}$ sind also ursprünglich den
 possessiven Genitiven beim Simplex $\sqrt{\text{han}}$ gleichzusetzen: S'B.
 3. 9. 4. 18 tad asya sarvaṁ pāpmānaṁ hanti; KB. 3. 2
 (9, 2-3 und 9); 11. 1 (49, 9-10); 15. 4 (67, 24-25); 17. 3 (76, 6)
 vajreṇaiva tad yajamānasya pāpmānaṁ hanti; TB.
 3. 8. 4. 2 s'ucaivāsya s'ucaṁ hanti; JB. 3. 98; 141; 208
 sva eva tad āyatane yajamānasya sarvaṁ pāpmānaṁ
 ghnanti.

Für den Übergang vom Genitivus possessivus zum Genitivus
 separationis sind besonders lehrreich Stellen wie K. 13. 5 (186,
 1-2 und 5) teṣām (sc. asurāṇām) yatsvam āsīd yad vittaṁ
 yad vedyaṁ tad avṛñjata und tasya (sc. bhrātr̥vyasya)
 yat svam yad vittaṁ yad vedyaṁ tad vṛñkte; JB. 3. 298
 ta (sc. devāḥ) etat sāmāpas'yaṅs, tenāstuvata: . . . ity
 evāsuraṇām yad dhanam ye pas'avo yad annādyam āsīt
 tad avṛñjata, . . . vṛñkte dviṣato bhrātr̥vyasya yad dha-
 nam ye pas'avo yad annādyam ya evam veda,² wo die Geni-
 tive asurāṇām und bhrātr̥vyasya ebensogut in den Relativ-
 satz als zum Verbum gezogen werden können.

3. Ob aber in der vedischen Prosa die Genitive bei den Verben
 der Trennung noch als Genitivi possessivi empfunden wurden,
 ist eine andere Frage. Die Möglichkeit besteht jedenfalls, daß
 in dieser Sprachperiode diese Genitive vom Sprecher oder vom
 Hörer oder von beiden zum Verbum gezogen wurden und daß
 so eine syntaktische Parallelkonstruktion der Verba separationis

¹ Die Parallele PB. 5. 5. 13 ya enān (sc. sattriṇaḥ) nindati pāpmānam
 eṣām so 'pahanti.

² Die Parallelstelle JB. 3. 151 te (sc. devāḥ): . . . ity evānnādyam asurā-
 ṇām avṛñjata, . . . vṛñkte dviṣato bhrātr̥vyasyānnādyam ya evam
 veda.

mit Ablativ und Genitiv entstand. Dafür daß eine solche Entwicklung tatsächlich stattgefunden hat, spricht folgendes:

I.¹ Die große Anzahl von Stellen, in denen in ähnlicher Umgebung hier der Ablativ, dort der Genitiv gebraucht wird; diese stelle ich zunächst (§ 4–17) zusammen.² Doch sind diese Stellen allein genommen nicht absolut beweiskräftig, weil man unserem Sprachgefühl die Entscheidung nicht überlassen kann, ob und in welchem Umfang der Inder hier die Genitive nicht mehr als Genitivi possessivi, sondern als zum Verbum separationis gehörig empfunden hat.

I

Ablativ und Genitiv in gleicher oder ähnlicher Umgebung**4. A. √ kram + apa**

1. vāk (a) mit Ablativ:

sārasvatīm meṣīm (13.12 om. meṣīm) ālabheta yas-mād vāg apakrāmed, vāg vai sarasvatī, sarasvaty etas-mād apakrāmati yasmād vāg apakrāmati K. 12. 13 (175, 11–12); 13. 12 (193, 22–194,1).³

tasya (sc. prajāpateḥ) bhītasya svo mahimāpacakrāma, vāg vai svo mahimā, vāg ghaivāsmād apacakrāma S'BKāṇva 1. 2. 4. 3. Aber die Mādyandina Parallele 2. 2. 4. 4 hat beide Male den Genitiv: tasya bhītasya svo mahimāpacakrāma, vāg vā asya svo mahimā, vāg asyāpacakrāma.

ṛksāme vāvaibhyas (MS. vā ebhyas; sc. devebhyaḥ) tad apākramatām pas'avo vāg indriyaṁ prāṇāpānu K. 29. 1 (168, 4–5); Kap. 45. 2 (268, 18); MS. 3. 10. 6 (137, 13).¹

apa vā etasmād indriyaṁ krāmati prāṇās' s'īrṣan vīryaṁ cakṣus' s'rotraṁ vāk K. 20. 8 (27, 7); Kap. 31. 10 (157, 19, wo nach K. zu emendieren).

¹ Für II s. unten § 18; für III s. unten § 19–22.

² Bei der Auswahl der Beispiele beschränke ich mich also im folgenden auf diejenigen Fälle, in denen Ablativ und Genitiv in ähnlicher Umgebung vorkommen. Die Fälle, in denen der Kasus formal doppeldeutig ist (z. B. agneḥ), bleiben unberücksichtigt.

³ Vgl. tasmāt (sc. yajñāt) punar upāvartamānād ṛksāme apākramatām K. 23. 3 (76, 16).

b) mit Genitiv:

tasyālabdhasya sā vāg apacakrāma S'B. 1. 1. 4. 15 = Kāṇva 2. 1. 3. 17 und tasyā ālabdhāyai sā vāg apacakrāma S'B. 1. 1. 4. 16 = Kāṇva 2. 1. 3. 18. Über die drei Möglichkeiten die beiden Genitive¹ syntaktisch zu interpretieren: entweder als Genitivi absoluti (so Gaedicke, Accusativ, p. 47-48, Anm.; Delbrück, Ai. Synt. p. 214, 22; p. 389 von unten; Vgl. Synt. II § 164 p. 494); oder als adnominale Genitive zu sā vāk; oder als Genitive mit dem Verbum separationis kram + apa [vgl. dazu TB. 2. 1. 2. 1 prajāpatir agnim asṛjata, tam prajā anvasṛjanta, tam abhāga upāsta, so 'sya prajābhir apākrāmat, wo der Kommentar so'sya prajābhir apākrāmat mit prajābhiḥ saha tasmāt prajāpater apākrāmat glossiert, also nicht: 'Er (Agni) ging mit den Geschöpfen dieses (Prajāpati) fort', sondern 'Er (Agni) ging mit den Geschöpfen von diesem (Prajāpati) fort'] s. Syntax of Cases I § 55, p. 142 f.²

tasya (sc. prajāpateḥ) bhītasya svo mahimāpacakrāma, vāg vā asya svo mahimā, vāg asyāpacakrāma S'B. 2. 2. 4. 4; aber die Kāṇva Parallele 1. 2. 4. 3 hat im letzten Satze den Ablativ: tasya bhītasya svo mahimāpacakrāma, vāg vai svo mahimā, vāg ghaivāsmād apacakrāma.

2. mahimā a) mit Ablativ:

tam (sc. indram) svo mahimā paprachā: 's' akohantū 3m iti, sa hāsmād agre 'pakrānto bibhyat tasthau KB. 23. 2 (103, 8).³

¹ Wegen des vorangehenden tasyālabdhasya (15 = 17) besteht kaum ein Zweifel, daß auch tasyā ālabdhāyai (16 = 18) als Genitiv gefaßt werden muß.

² Vgl. tasyālabdhasya medho 'pacakrāma S'B. 1. 2. 3. 6 (quinquies) = Kāṇva 2. 2. 1. 20.

³ Wenn neben √kram + apa noch parāñc steht, so ist der Ablativ die Regel: tam (sc. indram) vṛtram hatvāyantaṁ (lies so [= hatvā āyantaiḥ] mit Caland ZDMG. 72, p. 25, statt Lindner's hatvā yantaṁ) devatā pratyupātiṣṭhanta, parāñcyo hāsmād agre 'pakrāntā bibhyatyas tasthau KB. 23. 2 (103, 4-5). Vgl. die √i mit parāñc: so (sc. as'vamedhaḥ) 'smāt (sc. prajāpateḥ) sṛṣṭaḥ parāñc ait S'B. 13. 1. 4. 1; 13. 2. 5. 1; so (sc. agniḥ) 'smāt (sc. prajāpateḥ) sṛṣṭaḥ parāñc ait TS. 5. 2. 1. 2; 5. 5.

devās' ca vā asurās' ca saṁyattā āsaṅs, te devebhyo mahimāno 'pākrāman K. 29. 1 (167, 17-168, 1); Kap. 45. 2 (268, 13-14).

b) mit Genitiv:

tasya (sc. prajāpateḥ) bhītasya svo mahimāpacakrāma S'B 2. 2. 4. 4 = Kāṇva 1. 2. 4. 3.

tasya (sc. prajāpateḥ) mahimāpākrāmat S'B. 13. 1. 1. 4.

Und so mit √kram + ud:

as'vasya vā ālabdhasya mahimodakrāmat TB. 3. 8. 2. 4.

3. tejaḥ a) mit Ablativ:

apa vā etasmāt (sc. yajamānāt) tejo brahmavarcaśam¹ krāmati S'B. 13. 2. 6. 9.

apa vā etasmāt teja indriyaṁ vīryaṁ krāmati S'B. 12. 7. 2. 1; TS. 2. 2. 1. 2; 4.

apa vā etasmāt teja indriyaṁ pas'avaḥ s'rīḥ krāmanti und nāsmāt teja indriyaṁ vīryaṁ pas'avaḥ s'rīr apakrāmanti S'B. 13. 2. 6. 3 und 7; TB. 3. 9. 4. 6 und 8.

asuryaṁ vā etasmād varṇaṁ kṛtvā (so ist in PB. mit den Parallelen K. und TB.² zu lesen; Caland, ZDMG. 72, p. 21) teja indriyaṁ vīryam annādyam (K. om. annādyam) prajāḥ pas'avo 'pakrāmanti yasya yūpo virohati K. 34. 2 (36,20); PB. 9. 10. 2.

8, 1; so (sc. yajñah) 'smāt (sc. prajāpateḥ) sṛṣṭaḥ parāñ ait TS. 6. 1. 2. 4; parāñ vā etasmād (sc. yajamānāt) yajña eti S'B. 13. 2. 6. 2; tā (sc. prajāḥ) asmāt (sc. prajāpateḥ) sṛṣṭāḥ parācyā āyan PB. 21. 2. 1; tā (sc. prajāḥ) asmāt (sc. prajāpateḥ) sṛṣṭāḥ parācīr āyan TS. 2. 1. 2. 1; 2. 4. 4. 2; TB. 1. 1. 5. 4; 2. 7. 9. 1; 3. 1. 4. 2; te (sc. pas'avaḥ) 'smāt (sc. prajāpateḥ) parāñca āyan TS. 2. 4. 4. 2; TB. 2. 7. 14. 1; MS. 2. 2. 4 (17, 16 und 18, 2; die K. Parallele 10. 11 (137, 23) te 'smād apākrāman); sā (sc. virāṭ) 'smāt (sc. prajāpateḥ) sṛṣṭā parācyā ait S'B. 13. 2. 5. 3; aber bei √kṣar + ati mit parāñc steht einmal der Genitiv: S'B. 7. 5. 1. 1 yo vai sa eṣāṁ lokānām apsu praviddhānām parāñ raso 'tyakṣarat.

¹ Cf. S'B 13. 1. 5. 3; 5 apāsmād brahmavarcaśam krāmet.

² TB. 1. 4. 7. 1 asuryaṁ vā etasmād varṇaṁ kṛtvā pas'avo vīryam apakrāmanti yasya yūpo virohati (cf. ĀpS'S. 9. 19. 5).

tad (i. e. tejo balam indriyaṃ vīryam) apaiva devebhyo 'krāmat JB. 3. 117 (Caland, Auswahl § 185, p. 250, 10 von unten).

b) mit Genitiv:

ahorātre mithunaṃ samabhavatām, tayos tejo 'pākrāmat MS. 3. 6. 6 (67, 11); die Parallele K. 23. 3 (76, 18) hat ahorātre vai mithunaṃ samabhavatām, tayor ojo vīryam apākrāmat.

dyāvāpṛthivī vai mithunaṃ samabhavatām, tayos tejo yajñiyam apākrāmat K. 23. 3 (76, 20); die Parallele MS. 3. 6. 6 (67, 12) hat dyāvāpṛthivī mithunaṃ samabhavatām, tayor vīryam apākrāmat.

tasya siṣṃmiyānasya tejo 'pākrāmat TA. 5. 1. 3.

Ähnlich, mit bhāḥ statt tejaḥ:

agner vai sṛṣṭasya bhā apākrāmat MS. 3. 1. 9 (12, 8).

4. indriyam, vīryam (a) mit Ablativ:

apa vā etasmād indriyaṃ krāmati yaṃ paryamanti K. 13. 1 (179, 17).

apa vai dīkṣitāt suṣupuṣa indriyaṃ devatāḥ krāmanti TS. 6. 1. 4. 7.

etāni (i. e. indriyam, manyuḥ, manaḥ) hi vā etasmād apakrāntāni TS. 2. 2. 8. 3.

apa vā etasmāt teja indriyaṃ vīryaṃ krāmati S'B. 12. 7. 2. 1; TS. 2. 2. 1. 2; 4.

apa vā etasmāt teja indriyaṃ pas'avaḥ s'rīḥ krāmanti und nāsmāt teja indriyaṃ pas'avaḥ s'rīr apakrāmanti S'B. 13. 2. 6. 3 und 7; TB. 3. 9. 4. 6 und 8.

asuryaṃ vā etasmād varṇaṃ kṛtvā (so ist in PB. mit den Parallelen K. und TB. zu lesen; Caland ZDMG. 72, p. 21) teja indriyaṃ vīryam annādyāṃ (K. om. annādyāṃ) prajāḥ pas'avo 'pakrāmanti (TB. kṛtvā pas'avo vīryam apakrāmanti) yasya yūpo virohati K. 34. 2 (36, 20); PB. 9. 10. 2; TB. 1. 4. 7. 1 (cf. ĀpS'S. 9. 19. 5).

ṛksāme vāvaibhyas (MS. ṛksāme vā ebhyas; sc. devebhyah) tad apākrāmatām pas'avo vāg indriyam prāṇāpānau K. 29. 1 (168, 4-5); Kap. 45. 2 (268, 18); MS. 3. 10. 6 (137, 13).

etan nāhaivāsmān (sc. yajamānāt) nv indriyam vīryam apakrāmati S'B. 5. 4. 3. 2.

tebhya (sc. devebhyah) indriyam vīryam apākrāmat TS. 2. 3. 7. 1.

varuṇād dha vā abhiṣiṣicānād indriyam vīryam apakrāma S'B. 5. 4. 3. 2.

apa vā etasmād indriyam krāmati prāṇās' s'īrṣan vīryam cakṣus' s'rotram vāk K. 20. 8 (27, 7); Kap. 31. 10 (157, 19, wo nach K. zu emendieren).

tad (i. e. tejo balam indriyam vīryam) apaiva devebhyo 'krāmat, JB. 3. 117 (Caland, Auswahl § 185, p. 250, 10 von unten).

b) mit Genitiv:

tāni (sc. indriyāṇi) ha vā asyaitāni brahmacaryam upetasyāpakrāmanti GB. 1. 2. 2 (33, 5).

dyāvāpṛthivī mithunaṃ samabhavatām, tayor vīryam apākrāmat MS. 3. 6. 6 (67, 12).

ahorātre vai mithunaṃ samabhavatām, tayor ojo vīryam apākrāmat K. 23. 3 (76, 18).

devānām vā antaṃ jagmuṣām indriyam vīryam apākrāmat TS. 7. 5. 8. 1; JB. 2. 396.

atra vā etasya jāyamānasyendriyam vīryam apākrāmat MS. 2. 5. 5 (53, 20).

indrasya vai vṛtram jaghnuṣa indriyam vīryam apākrāmat K. 36. 1 (68, 5).

varuṇasya vā abhiṣicyamānasyendriyam vīryam apākrāmat MS. 4. 3. 9 (49, 4).

teṣām (sc. devānām) vā indriyāṇi vīryāṇy apākrāman: agne rathantaram indrasya bṛhad vis'veṣām devānām vairūpaṃ savitur vairājam tvaṣṭū revatī marutām s'akvarī MS. 2. 3. 7 (34, 13-14); aber die Parallele K. 12. 5

(166, 18–20) wechselt zwischen Ablativ und Genitiv: *teṣāṃ vīryāṇy apākrāman: agne rathantaram indrād bṛhad vis'vebhyo devebhyo vairūpaṃ savitur vairājaṃ marutāṃ s'akvarī tvaṣṭū revatī.*

devās' cāsūrās' cāspardhanta, teṣāṃ vā indriyāṇi vīryāṇy apākrāman, ṛksāme vā ebhyas tat apākrāmātām pas'avo vāg indriyaṃ prāṇāpānau MS. 3. 10. 6 (137, 12–13). Vgl. die Parallele K. 29. 1 (168, 4–5); Kap. 45. 2 (268, 18) devās' cāsūrās' ca saṃyattā āsaṃs, te devebhyo mahimāno 'pākrāman . . . ṛksāme vāvaiḥ ebhyas tad apākrāmātām pas'avo vāg indriyaṃ prāṇāpānau.

vācā hy apūtam amedhyaṃ vadanti, teṣāṃ indriyaṃ vīryaṃ vāco 'pākrāmati JB. 2. 221 (Caland, Auswahl § 146, p. 183, 14 v. unten; Whitney's Abschrift liest ohne var. lect. apūtam, Caland ohne var. lect. avratam).

tasya vā agner hiraṇyaṃ pratijagrahuṣo¹ 'rdham indriyasyāpākrāmat . . . tasya vai somasya vāsaḥ pratijagrahuṣas tṛtīyam indriyasyāpākrāmat || . . . tasya vai rudrasya gāṃ pratijagrahuṣas' caturtham indriyasyāpākrāmat . . . || . . . tasya vai varuṇasyās'vaṃ pratijagrahuṣaḥ pañcamam indriyasyāpākrāmat . . . || . . . tasya vai prajāpateḥ puruṣaṃ pratijagrahuṣaḥ ṣaṣṭham indriyasyāpākrāmat . . . || tasya vai manos talpaṃ pratijagrahuṣaḥ saptamam indriyasyāpākrāmat, . . . tasya vā uttānasyāṅgirasasyāprāṇat pratijagrahuṣo 'ṣṭamam indriyasyāpākrāmat TB. 2. 3. 4. 1–4.

tasya yamasyās'vaṃ pratijagrhuṣo 'rdham indriyasyāpākrāmat . . . tasyāgner hiraṇyaṃ pratijagrhuṣas tṛtīyam indriyasyāpākrāmat . . . tasya rudrasya gāṃ pratijagrhuṣas' caturtham indriyasyāpākrāmat . . . tasya bṛhaspater vāsaḥ pratijagrhuṣaḥ pañcamam indriyasyāpākrāmat . . . tasyottānasyāṅgirasasyāprāṇat pratijagrhuṣaḥ ṣaṣṭham indriyasyāpākrāmat . . . tasya prajāpateḥ puruṣaṃ pratijagrhuṣas saptamam indriyasyāpākrāmat K. 9. 12 (113, 13 f.).

tasyā (sc. yamasya) 'rdham indriyasyāpākrāmat . . .

¹ Zu ra statt r vgl. Syntax of Cases I, p. 113–114.

tasya (sc. rudrasya) tṛtīyam indriyasyāpākrāmat . . . tasya (sc. agneḥ) caturtham indriyasyāpākrāmat . . . tasya (sc. bṛhaspateḥ) pañcamam indriyasyāpākrāmat . . . tasya (sc. uttānasyāṅgirasasya) ṣaṣṭham indriyasyāpākrāmat MS. 1. 9. 4 (133, 12 f.).

yo 'vidvān (K. ya etad avidvān) pratigṛhṇāty ardhm (ebenso tṛtīyam, caturtham, pañcamam, ṣaṣṭham, und in TB. saptamam, aṣṭamam) asyendriyasyāpākrāmati TB. 2. 3. 4. 1-6; MS. 1. 9. 4 (133, 17; 134, 2; 6-7; 12; 134, 17-135, 1); K. 9. 12 (113, 15; 18; 114, 1; 5; 8; 11-12).

Und mit √kram + ati:

yad evāsyā (sc. yajamānasya) tene (sc. somena) 'ndriyam vīryam atikrāntam bhavati S'B. 12. 7. 3. 9; 10.

5. pas'avaḥ, prajāḥ a) mit Ablativ:

yasmāt pas'avo 'pakrāmanty agnir eva tasmāt pas'ūn apakramayati JB. 3. 50; aber die Parallele PB. 12. 4. 25 agnir vā etasya pas'ūn apakramayati yasya pas'avo 'pakrāmanti.

asuryam vā etasmād varṇam kṛtvā (lies so in PB. mit den Parallelen K. und TB.; Caland ZDMG. 72, p. 21) teja indriyam vīryam annādyaṁ (K. om. annādyaṁ) prajāḥ pas'avo 'pakrāmanti (TB. kṛtvā pas'avo vīryam apakrāmanti) yasya yūpo virohati K. 34. 2 (36, 20); PB. 9. 10. 2; TB. 1. 4. 7. 1 (cf. ĀpS'S. 9. 19. 5).

apakrāntā vā etasmāt pas'avo yo 'pas'uḥ. K. 10. 11 (168, 3).

nāsmāt pas'avo 'pakrāmanti TS. 5. 7. 9. 2; JB. 1. 148; 3. 213; 3. 229.

nāsmāt teja indriyam pas'avaḥ s'rīr apakrāmanti S'B. 13. 2. 6. 7; TB. 3. 9. 4. 8.

nāsmāt pas'avo vīryam apakrāmanti TB. 1. 4. 7. 1.

prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt sṛṣṭā as'anāyanto 'pākrāman PB. 6. 7. 19.

prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt sṛṣṭā apākrāman

PB. 7. 10. 13; 15. 5. 35; 20. 3. 2; JB. 1. 148 (Caland, Auswahl § 41, p. 48, 1 von unten); 1. 172; 2. 112; 2. 411; 3. 91; 3. 153.¹

prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt sṛṣṭā apākrāman, so 'kāmayata: na mat pas'avo 'pakrāmeyur ... iti JB. 1. 148 (Caland, Auswahl § 41, p. 49, 1); 1. 160 (Caland, Auswahl § 51, p. 59, 22); 3. 218; 3. 229

prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt sṛṣṭā asaṃjānānā apākrāman, so 'kāmayatā: 'bhi mā pas'avassaṃjānīran, na mad apakrāmeyur iti JB. 3. 213.

prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt apākrāman K. 10. 11 (137, 23).²

prajāpatiḥ pas'ūn sṛṣṭvā teṣāṃ pūṣanam adhipām akarot, te 'smād apākrāman K. 10. 11 (138, 6-7).³

pas'avo haivaibhyas tad apācikramiṣan S'B. 4. 6. 9. 1; 3. ṛksāme vāvaibhyas (MS. ṛksāme vā ebhyas) tad apākrāmatāṃ pas'avo vāg indriyaṃ prāṇāpānau K. 29. 1 (168, 4-5); Kap. 45. 2 (268, 18); MS. 3. 10. 6 (137, 13).

apa vā etasmāt teja indriyaṃ pas'avaḥ s'rīḥ krāmanti und nāsmāt teja indriyaṃ vīryaṃ pas'avaḥ s'rīr apakrāmanti S'B. 13. 2. 6. 3 und 7; TB. 3. 9. 4. 6 und 8.

tasmāt (sc. mitrāt) pas'avo 'pākrāman TS. 6. 4. 8. 1; S'B. 4. 1. 4. 8; MS. 4. 5. 8 (75, 15).

yaḥ somena yajate tasmāt pas'avo 'pakrāmanti TS. 6. 4. 8. 2.

apa mat krūraṃ cakruṣaḥ pas'avaḥ kramiṣyanti TS. 6. 4. 8. 2.

tā (sc. prajāḥ) asmāt (sc. prajāpateḥ) sṛṣṭā apākrāman PB. 7. 5. 2.

as'raddadhānebhyaḥ haibhyaḥ gaur apakrāmati S'B. 12. 4. 1. 10.

¹ Cf. prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt sṛṣṭāḥ parāṅca āyan TB. 2. 7. 14. 1; prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt sṛṣṭāḥ prādravan JB. 2. 110.

² Cf. MS. 2. 2. 4 (17, 15-16) prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt sṛṣṭāḥ parāṅca āyan.

³ Cf. MS. 2. 2. 4 (18, 1-2) prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, te 'smāt sṛṣṭāḥ parāṅca āyan, teṣāṃ pūṣanam adhipām akarot.

tasmād u ha gor ante nagno na syād, īs'varo hāsmād apakramitoḥ JB. 2. 182¹ (Caland, Auswahl § 144, p. 178, 9).

Und so mit √kram + ud:

prajāpater visratāt pas'ava udakrāman S'B. 8. 1. 1. 9.
ye 'smāt te pas'ava udakrāman S'B. 8. 2. 3. 14.

asmāt te pas'avo noccikramiṣanti S'B. 7. 5. 2. 5.

prajāpater visrastāt sarvāḥ prajā madhyata udakrāman etasyādhi yoneḥ S'B. 8. 2. 2. 5.

b) mit Genitiv:

agnir vā etasya pas'ūn apakramayati yasya pas'avo 'pakrāmanti PB. 12. 4. 25; aber JB. 3. 50 yasmāt pas'avo 'pakrāmanti agnir eva tasmāt pas'ūn apakramayati.

6. prānaḥ a) mit Ablativ:

yad asmāt (sc. pas'oḥ) prāṇo 'pakrāmanti S'B. 3. 8. 3. 15;
3. 8. 4. 5.

apa vā etebhya (sc. yajamānebhyaḥ) prāṇāḥ krāmanti S'B. 13. 1. 7. 2; 13. 2. 8. 5; 13. 2. 9. 9; 14. 1. 3. 32; TB. 3. 9. 6. 2;
3. 9. 7. 5.

naibhyaḥ prāṇā apakrāmanti S'B. 13. 2. 8. 5; 13. 2. 9. 9;
TB. 3. 9. 6. 3; 3. 9. 7. 5.

apa vā etasmāt (sc. yajamānāt) prāṇāḥ krāmanti TS. 2.
6. 8. 7; 5. 5. 9. 3; TB. 3. 8. 10. 5; 3. 9. 6. 1; GB. 2. 1. 3 (146, 10-11).

nāsmāt prāṇā apakrāmanti TB. 3. 9. 6. 1.

tasmāt puruṣāt suptāt prāṇāpānau nāpakrāmataḥ K. 27. 2 (140, 20-141, 1) = Kap. 42. 2 (249, 7-8).²

ṛksāme vāvaibhyas (MS. ṛksāme vā ebhyas; sc. devebhyaḥ) tad apākramatām pas'avo vāg indriyaṃ prāṇā-

¹ Vgl. auch K. 32. 3 (21, 6-7) tā (sc. ās'iṣaḥ) yathā dhenavo 'dugdhā apakrāmanti evaṃ tv asmād yajamānād apakrāmanti; MS. 1. 4. 5 (53, 6-7) tā yathā dhenavo 'dugdhā apakrāmanti evaṃ asmād ās'iṣo 'dughā apakrāmanti.

² Cf. S'B. 3. 2. 3. 23 sarve ha vā ete (sc. prāṇāḥ) svapato 'pakrāmanti und TS. 6. 1. 4. 7 apa vai dikṣitāt suṣupuṣa indriyaṃ devatāḥ krāmanti.

pāṇau K. 29. 1 (168, 4-5); Kap. 45. 2 (268, 18); MS. 3. 10. 6 (137, 13).

prāṇāpāṇau khalu vā etasmād apakrāmataḥ TS. 2. 1. 1. 3.

prāṇodāṇau haivābhyo (sc. prajābhyaḥ) nāpacakramatuḥ S'B. 2. 5. 2. 2 = Kāṇva 1. 5. 1. 2.

b) mit Genitiv:

prāṇo hi vā etasyā (sc. āmayāvinah) 'pakrāntaḥ MS. 2. 5. 1 (48, 4).

7. manaḥ a) mit Ablativ:

etāni (i. e. indriyam, manyuḥ, manaḥ) hi vā etasmād apakrāntāni TS. 2. 2. 8. 3.

gotamād vai mano 'pākramat, so 'kāmayata: na man mano 'pakramet punar mā mana āvis'ed iti . . . , nāsmān mano 'pākramat . . . , nāsmān (sc. yajamānāt) mano 'pakramati JB. 1. 149 (Caland, Auswahl § 42, p. 49, 14 von unten).

b) mit Genitiv:

pas'or vā ālabdhasya mano 'pakramati TS. 6. 3. 10. 3.

8. bhargaḥ a) mit Ablativ:

varuṇād dha vā abhiṣiṣicānād bhargo 'pacakrāma S'B. 5. 4. 5. 1.

b) mit Genitiv:

varuṇasya vai suṣuvāṇasya bhargo 'pākramat PB. 18. 9. 1.

5. B. √kram + ud, √kram + vi-ud.

1. tanūḥ a) mit Ablativ:

prajāpater visrastād ramyā tanūr madhyata udakramat S'B. 7. 4. 1. 16.

b) mit Genitiv:

somasya vā abhiṣūyamāṇasya priyā tanūr udakramat TB. 1. 4. 7. 4.

2. prāṇāḥ a) mit Ablativ:

prajāpater visrastāt prāṇo madhyata udacikramiṣat S'B. 7. 5. 1. 16.

tasmād (sc. prajāpateḥ) visrastāt prāṇo madhyata udakrāmat S'B. 6. 1. 2. 12; 7. 1. 2. 1.

prajāpater visrastāt prāṇā udakrāman S'B. 8. 1. 1. 3.

asmāt prāṇo madhyata udakrāmat S'B. 7. 4. 2. 11.

ud asmāt prāṇāḥ krāmanti S'B. 14. 6. 2. 12.

na tasmāt prāṇā utkrāmanti S'B. 14. 7. 2. 8 (S'loka).

yo 'smāt (7. 1. 2. 6; 10 ya evāsmāt sa) prāṇo madhyata udakrāmat S'B. 6. 2. 2. 7; 12; 7. 1. 2. 5; 6; 10.

etebhyaḥ pas'ubhyaḥ samjñapyamānebhya eva prāṇā utkrāmanti S'B. 7. 5. 2. 8.

b) mit Genitiv:

yad dhyasya cinvataḥ prāṇa (3. cakṣur, 4. vāg, 5. mana, 6. s'rotram) ud akrāmat S'B. 10. 3. 1. 2-6.

3. medhaḥ a) mit Ablativ:

pas'ubhya vai medhā udakrāman AB. 2. 11. 12.

tasmād (sc. puruṣāt) ālabdhān medha udakrāmat ... || ... so 's'vād ālabdhād udakrāmat ... || ... sa gor ālabdhād udakrāmat ... || ... so 'ver ālabdhād udakrāmat ... || ... so 'jād ālabdhād udakrāmat AB. 2. 8. 1-5.

b) mit Genitiv:

as'vasya vā ālabdhasya medha udakrāmat SB. 13. 3. 6. 1; TB 3. 9. 12.1.¹

4. vīryam a) mit Ablativ:

prajāpater visrastād vīryam udakrāmat S'B. 9. 4. 2. 16.

athāsmād vīryam udakrāmat S'B. 7. 1. 2. 1.

yad asmād (7. 1. 2. 10 yad evāsmād) vīryam udakrāmat S'B. 7. 1. 2. 5; 6; 10.

¹ Vgl. tasyālabdhasya medho 'pacakrāma S'B. 1. 2. 3. 6 (quinquies) = Kāṇva 2. 2. 1. 20.

b) mit Genitiv:

tasya s'rāntasya taptasya yas'o¹ vīryam udakrāmat
S'B. 10. 6. 5. 6.

Und so mit √kram + vi-ud:

indrasya vai yatrendriyāṇi vīryāṇi vyudakrāman
S'B. 12. 8. 1. 1.

evam asyendriyāṇi vīryāṇi vyudakrāman S'B. 12. 7. 1. 9.

6. C. √hr̥ und hr̥ + apa

1. annādyam a) mit Ablativ:

tad āhur: annādyam vā etasmād dharanti yasmād ag-
niṁ harantīti JB. 3. 71.

apahr̥to hi yuṣmat somapīthaḥ S'B. 3. 6. 2. 19; 4. 4. 2. 7.

b) mit Genitiv:

annādyam evāsya harati TS. 3. 4. 8. 6; vorhergeht der
Mantra: idam aham amuṣyāmuṣyāyaṇasyānnādyam
harāmi.

asyendriyam² vīryam somapītham³ annādyam harā-

¹ Vgl. den Ablativ in tasmāc chrāntāt tepānāc chrīr udakrāmat
S'B. 11. 4. 3. 1; tasya mukhāt prāṇebhyaḥ s'rīyas'asāny (GB. s'rī-
yas'ānsy; zu s'rīyas'asa- cf. Wackernagel II, 1, § 49, d, α; s'rīyas'as-
fehlt in pw.) urdhvānyudakrāman S'B. 12. 8. 3. 1; GB. 2. 5. 6 (232, 12-13).
Dazu mit √kram + apa: apa vā etasmāc chrī rāṣtram krāmati S'B.
13. 1. 5. 1; 13. 2. 9. 1; TB. 3. 9. 7. 1; 3. 9. 14. 1.

² Vgl. S'B. 12. 7. 3. 1 indrasyendriyam annasya rasaṁ somasya
bhakṣam surayāsuro namucir aharat; und, mit haraḥ anstatt vīryam,
JB. 3. 217 te devā akāmayanta: haro hāsuraṇām haremeti. . . tenā
(sc. sāmnā) 'surāṇām haro 'haran . . . harati haro dviṣato bhrātr-
vyasya ya evam veda. Dazu √hr̥ + ava mit ojaḥ TB. 1. 6. 5. 1 atho oja
evāsām (sc. vis'ām) avaharati.

³ Vgl. √hr̥ + apa, mit somam anstatt somapītham, S'B. 3. 6. 2. 24
yeṣām naḥ somam apāhārṣuḥ; TB. 1. 4. 7. 5 yasyākṛitam somam
apahareyuḥ . . . yasya kṛitam somam apahareyuḥ; PB. 9. 5. 6 soma-
pītho vā etasmād apakrāmati . . . yasya somam apaharanti; JB. 1.
354 ūtir vā etasya nas'yati yasya rājānam (i. e. somam) apaharanti;
K. 34. 3 (37, 21-38, 1) indriyeṇa vā eṣa somapīthena vyrdhyate yasya

ṇīti... tasyaietayaiva surayendriyaṃ vīryaṃ somapī-
tham annādyam aharat S'B. 12. 7. 1. 10.

2. agnim a) mit Ablativ:

annādyam vā etasmād dharanti yasmād agniṃ haran-
ti JB. 3. 71.

b) mit Genitiv:

uta yasyaitāsūpahitāsv āpo 'gnim haranty ahrta evā-
syāgniḥ TS. 5. 3. 10. 2.

7. D. √ hr̥ + ā.

1. yajñam a) mit Ablativ:

taṃ (sc. yajñam) vai viṣṇur āharad, yajño vai viṣṇur,
yajño vai tad yajñam asurebhyo 'dhy āharad, yajñena
vai tad yajñam devā asurāṇām avindanta MS. 3. 8. 3
(95, 11); vgl. dazu K. 25. 2 (104, 4-6); Kap. 38. 5 (209, 14-16) taṃ
viṣṇur apāsaṅga āharad, yajño vai viṣṇur, yajñenaivai-
ṣām (sc. asurāṇām) tad yajñam avr̥njata pas'ubhiḥ pa-
s'ūn indriyeṇendriyam (s. Caland zu ĀpS'S. 11. 4. 11).

Nicht klar ist der Kasus von ebhyaḥ TS. 6. 2. 4. 3 (Parallele
zu den eben angeführten MS. 3. 8. 3, K. 25. 2 und Kap. 38. 5;
übersetzt von Geldner Ved. Stud. III, 67) tam ebhyo yajña
eva yajñam āharat; wenn man ebhyaḥ auf die Asuras be-
zieht, ist es Ablativ, wenn auf die Götter, Dativ.

Dieselbe Schwierigkeit liegt vor PB. 8. 8. 8 pas'ūn vā ebhyas
tān āharat; der Kommentar ergänzt asurebhyaḥ: ebhyo
'surebhyaḥ sakās'ātyāny ukthāny āharat, faßt es also als
Ablativ; dagegen ergänzt Caland devebhyaḥ: 'What he had
fetched for them was cattle', nimmt es also als Dativ.¹

somam apaharanti; S'B. 3. 6. 2. 14; 15 tasmād dikṣitā rājānam (i. e. so-
mam) gopāyanti (15. tasmād brahmacāriṇa ācāryam gopāyanti
gṛhān pas'ūn): nen no 'paharān iti.

¹ Mit Ausnahme von S'B. 12. 7. 1. 14 indriyaṃ vīryaṃ namucer
(Ablativ oder Genitiv?) āhr̥tya steht gewöhnlich adhi: S'B. 12. 8. 1. 3
as'vinau hy etaṃ (sc. somam) namucer adhy āharantām; TS. 6. 3. 1. 2
dhiṣṇiyā vā amuṣmiṅ loke somam arakṣan, tebhyo 'dhi somam āha-

b) mit Genitiv:

tad yathā pramattānām yajñam āhared evaṁ tat KB.
12. 3 (54, 13).

8. E. √skand.

1. retaḥ a) mit Ablativ:

puruṣād retaḥ skandati S'B. 12. 4. 1. 3; 7; JB. 1. 5. 3
(JAOS. 23, p. 334, 2-3).

b) mit Genitiv:

yan me 'dya retaḥ pṛthivīm askantsīt S'B. 14. 9. 4. 5
(S'loka).

bahu vā idam̄ suptasya vā jāgrato vā retaḥ skandati
S'B. 14. 9. 4. 5.

9. F. √han + apa.

1. tamaḥ a) mit Ablativ:

indro vṛtram ahaṁs, tam̄ vṛtram̄ jaghnivāṁsam ebhyo
lokebhyas tamo 'nvavṛṇot, so 'kāmayatā: 'pedam̄ tamo
hanīyeti, sa etam̄ abhijitam̄ yajñam̄ apas'yat, tam̄ āha-
rat, tenāyajata, tasya tryuttaraṇastomā bhavanti, tra-
yovā ime lokās, tenaibhyo lokebhyas tamo 'pāhata, tam̄
caturthāl lokāt tamo 'nvevāvṛṇot, so 'kāmayatā: 'paive-
dam̄ tamo hanīyeti, sa etam̄ vis'vajitam̄ yajñam̄ apas'-
yat, tam̄ āharat, tenāyajata, tasya caturuttaraṇastomā
bhavanti, catasro dis'a, eṣa u ha vai caturtho loko yad
dis'as, tena caturthāl lokāt tamo 'paivāhata, tato vai
sa sarvebhya etebhyo lokebhyas tamaḥ pāpmānam apa-
hatya svargaṁ lokam̄ ārohat, sarvebhya evaibhyo loke-
bhyas tamaḥ pāpmānam apahatya svargaṁ lokam̄ āro-
hati ya evaṁ veda JB. 2. 169.

---

ran; 6. 1. 10. 5 tebhyo (sc. gandharvebhyaḥ) 'dhi somam̄ āharan;
MS. 3. 8. 3 (95, 12) yajñam̄ asurebhyo 'dhy āharat; 3. 3. 1 (32, 1) etām̄
vai bṛhaspatir asurebhyo 'dhi yajñasya pratisthām̄ āharat; 3. 7. 7
(84, 17) = 3. 8. 10 (109, 10) etebhyo (sc. devānām̄ somaraksibhyaḥ) vā
adhi chandāṁsi somam̄ āharan.

svarbhānur vā āsuras sūryam̐ tamasāvidhyat . . . tam (sc. devāḥ) etayeṣṭayāyājayaṅs, tayāsmāt tamo 'pāghnaṅs, tamasaīṣa prāvṛto yo 'lam̐ brahmavarcaśāya san na brahmavarcaśī bhavati, tama evāsmād apahanti K. 11. 5 (149, 9 f.); aber die Parallelen MS. 2. 1. 5 (6, 16 f.) und JB. 2. 390 haben beide Male den Genitiv s. unter (b); die Parallele PB. 4. 6. 13 wechselt zwischen Genitiv und Ablativ s. unter (a), in fine.

yāvān evāsyā (sc. yajamānasya) 'tmā tasmāt tamo 'pahanti K. 11. 5 (149, 17).

asā evāsmād āditya udyāṅs tamo 'pahanti K. 11. 5 (149, 18).

tamaḥ pāpmānam̐ pravis'ati yasyās'vine s'asyamāne sūryo nāvīr bhavati, sauryam̐ bahurūpam ālabhetā, 'mum evādityam̐ svena bhāgadheyenopadhāvati, sa evāsmāt tamaḥ pāpmānam apahanti TS. 2. 1. 10. 3.

āgneyo (sc. pas'uḥ) bhavati, tama evāsmād (sc. yajamānāt) apahanti TS. 2. 1. 2. 8.

nirjagmivān tamasa ity āha, tama evāsmād apahanti TS. 5. 2. 1. 5.

asā enam (sc. yajamānam) ādityaḥ purastāj jyotiṣā pratyāgachati, so 'smāt tamo 'dhy apahanti MS. 2. 5. 9 (60, 14).

asā enā (sc. as'vinau) ādityaḥ purastāj jyotiṣā pratyāgachat, sa ābhyām̐ tamo 'dhy apāhan MS. 2. 5. 9 (60, 11).

svarbhānur vā āsuraḥ sūryam̐ tamasāvidhyat, . . . , ta (sc. devāḥ) etā (sc. ekaviṅs'atirātrīḥ) avindaṅs, tābhir asmāt tamo 'pāghnan PB. 23. 16. 2.

svarbhānur vā āsura ādityam̐ tamasāvidhyat, tasya devā divākīrtiyais tamo 'pāghnan, yad divākīrtiyāni bhavanti tama evāsmād (sc. ādityāt) apaghnantī PB. 4. 6. 13; aber die Parallele K. 11. 5 (149, 9 f.) hat beide Male den Ablativ, s. oben unter (a); die Parallelen MS. 2. 1. 5 (6, 16 f.) und JB. 2. 390 beide Male den Genitiv, s. unter (b).

b) mit Genitiv:

svarbhānur vā āsura ādityam̄ tamasāvidhyat, tam̄ devās'ca rṣayas' cābhiṣajyaṅs, ta etāni divākīrtyāni sāmāny apas'yaṅs, tair asya tamo 'pāghnaṅs, tad yad etāni divākīrtyāni bhavanty ādityasyaivaitais tamo 'paghnanti . . . madhyata evāsyā (sc. ādityasya) tattamo 'paghnanti, . . . s'īrṣata evāsyā tat tamo 'paghnanti JB. 2. 390 (Batakrishna Ghosh, Collection of the Fragments of Lost Brāhmaṇas, Modern Publishing Syndicate, Calcutta, 1935, p. 82, frg. XXXVI).

Und so, mit s'amalam anstatt tamaḥ:

svarbhānur vā āsuraḥ sūryam̄ tamasāvidhyat, tam̄ somārudrā abhiṣajyatām̄, tasya vā etenaiva s'amalam apāhatām . . . yo brahmavarcasakāmaḥ syāt tam etayā (sc. iṣṭyā) yājayeṅ s'amalam evāsyāpahanti MS. 2. 1. 5 (6, 16 f.); aber die Parallele K. 11. 5 (149, 9 f.) hat beide Male den Ablativ, s. oben unter a; die Parallele PB. 4. 6. 13 wechselt zwischen Genitiv und Ablativ s. oben unter a. Vgl. √han + apa mit s'amalam und Ablativ: K. 10. 4 (128, 4-5) s'amalagr̄hīto vā eṣa yo 'lam̄ brahmavarcasāya san na brahmavarcasī bhavati, s'amalam evāsmād apahanti; TB. 1. 3. 3. 4 anasyaiva s'amalena s'amalam̄ yajamānād apahanti.

tasya (sc. sūryasya) somārudrāv evaitattamo 'pāhatām . . . tasya somārudrāv evaitat tamo 'pahataḥ S'B. 5. 3. 2. 2-3.

tasya (sc. sūryasya) yat prathamam̄ tamo 'pāghnant sa kṛṣṇāvir abhavat TS. 2. 1. 2. 2.

tasya (sc. sūryasya) devās tamo 'pāghnan MS. 2. 5. 2 (48, 11); 4. 5. 7 (74, 10).

tasyā (sc. ādityasya) 'trir bhāsenā tamo 'pāhan PB. 6. 8; 14. 11. 14.

tasyā (sc. ādityasya) 'trayas tamo 'pajighāṅsanta etaṁ saptadas'astomam̄ tryaham̄ purastād viṣuvata upāyaṅs, tasya purastāt tamo 'pajaghnuḥ . . . tasya parastāt tata-mo 'pajaghnuḥ KB. 24. 3 (109, 2-4).

tasya (sc. sūryasya) dākṣiṇair eva mādhyandine

savane tamaḥ pāpmānam apāghnann, ud u tyam jāta-vedasam ity etayaivāsyā prathamayā tamaḥ pāpmānam apāghnan, . . ., tatho evaitad evamvid adhvaryur dākṣiṇair eva mādhyandine savane yajamānasya tamaḥ pāpmānam apahanti, . . ., sāmnaivāsyā tad antareṇa rakṣāṅsi pis'ācāṅs tamaḥ pāpmānam apahanti Vādhūla Sūtra (Caland, Acta Orientalia VI, 204 § 88).

2. s'ucam, s'ucaḥ a) mit Ablativ:

yām asmād (sc. lokāt) apāhan sā puṅs'calīm prāvis'ad, yām antarikṣāt sā klībam, yām amuṣmāt sainasvinam PB. 8. 1. 10, aber unmittelbar vorher (9) ime vai lokāḥ sahāsaṅs, te 's'ocaṅs, teṣām indra etena sāmna s'ucam apāhan, yat trayāṇām s'ocatām apāhaṅs tasmāt trais'okam (sc. sāma) und so die Parallele JB. 3. 72 s. unter b.

s'ucā vā eṣa viddho yasya jyog āmayati, yat trais'okam brahmasāma bhavati s'ucam evāsmād apahanti PB. 8. 1. 12.

b) mit Genitiv:

ime vai lokās saha santas tredhā vyāyaṅs, te 's'ocan yathaikas tredhā vichinnas' s'oced evam, te devā abruvann: eteṣām trayāṇām lokānam tistras' s'uco 'pahanāmeti, ta etat sāmāpas'yaṅs, tenaiṣām trayāṇām lokānam tistras' s'uco 'pāghnaṅs, tad yad eṣām trayāṇām lokānam tistras' s'uco 'pāghnaṅs tat trais'okasya trais'okatvam JB. 3. 72 (Caland zu PB. 8. 1. 10); und so der Genitiv PB. 8. 1. 10 s. unter a.

3. pāpam, pāpmānam (a) mit Ablativ:

anantarāyam hy evāsmāt (sc. yajamānāt) sarvaṁ pāpmānam apaghanti S'B. 12. 8. 1. 17.

sa evāsmāt pāpmāmam apahanti S'B. 13. 8. 1. 11.

pāpmānam evāsmād apahanti TS. 5. 1. 8. 6.

aindraṁ vipuṅsakam ālabheta yaḥ paṇḍakatvād bi-bhyād, indro vā etām tvacam etaṁ pāpmānam apāhata . . ., so 'smāt tām tvacam tam pāpmānam apahanti K. 13. 7 (189, 20).

b) mit Genitiv:

etena (sc. sāmṇā) vai sa pūrveṣām pitāmahānām pāp-
mānam apāhan, tejasvī brahmavarcasī bhavaty apa
pūrveṣām pitāmahānām pāpmānam hate ya evam ve-
da JB. 3. 101 (Caland, Auswahl § 181, p. 243, 9 von unten).

tasya (sc. sūryasya) dākṣiṇair eva mādhyandine sa-
vane tamaḥ pāpmānam apāghnann, ud u tyam jātave-
dasam ity etayaivāsya prathamayā tamaḥ pāpmānam
apāghnan, . . . , tatho evaitad evamvid adhvaryur dāk-
ṣiṇair eva mādhyandine savane yajamānasya tamaḥ
pāpmānam apahanti, . . . , sāmnaivāsya tad antareṇa
rakṣānsi pis'ācāns tamaḥ pāpmānam apahanti Vā-
dhūla Sūtra (Caland, Acta Orientalia VI, 204, § 88).

sa yat kimcādityo 'hnā pāpaṁ karoti tad asyāgnī
rātryāpahanti, . . . , sa yat kimcāgnī rātryā pāpaṁ ka-
roti tad asyādityo 'hnāpahanti JB. 1. 9.

sāyamāhutyai va yat kimcāhnā pāpaṁ karoti tad
asyā (sc. yajamānasya) 'gnī rātryāpahanti, prātara-
hutyai va yat kimca rātryā pāpaṁ karoti tad asyādi-
tyo 'hnāpahanti JB. 1. 10.

vajro haiva tasya (sc. yajamānasya) pāpmānam apa-
hanti S'B. 8. 2. 3. 14.

so (sc. agniḥ) 'sya (sc. yajamānasya) jāyamāna eva sar-
vaṁ pāpmānam apahanti JB. 1. 8.

ya enān (sc. sattriṇaḥ) nindati pāpmānam eṣām so 'pa-
hanti PB. 5. 5. 13.

yo 'pūta iva syād agniṣṭutā yajetā, 'gninaivāsya
pāpmānam apahatya trivṛtā tejo brahmavarcasaṁ
dadhāti PB. 17. 5. 3.

atho hāsyaite eva devate eṣu lokeṣu sarvaṁ pāp-
mānam apaghnatyau tiṣṭhataḥ JB. 1. 241.

eta (sc. deveṣavaḥ, i. e. Agni, Vāyu und Āditya) asya
sarvaṁ pāpmānam apaghnatyo yanti ya evam veda
JB. 3. 309.

10. G. $\sqrt{vr̥j}$.

a) Mit dem Ablativus personae kommt $\sqrt{vr̥j}$ nur dreimal vor:

1. yamagāthābhiḥ parigāyati, yamād evainat (sc. puruṣas'īrṣam) vr̥ñkte TS. 5. 1. 8. 2.

2. evam eva bhrātṛvyād bhūtiṃ vr̥ñkte PB. 12. 13. 30; aber unmittelbar vorher (29) der Genitiv: te devā asurāṇām ekākṣarenaiva pañcadās'ākṣaram avr̥ñjata.

3. yena puruṣeṇa saṃgacheta tam abhimantrayētā: 'gnim puriṣyam aṅgirasvad achemā iti, vājam eva tena tasmād vr̥ñkte MS. 3. 1. 3 (4, 13-14); aber die Parallelen K. 19. 2 (2, 15) = Kap. 29. 8 (136, 22); TS. 5. 1. 2. 4 und 5 mit Genitiv, s. unter b.

b) mit Genitiv:

devās' ca vai yamas' cāsminl loke 'spardhanta, sa yamo devānām indriyam vīryam ayuvata... || ... aindreṇai (sc. pas'unā) 'vāsye (sc. yamasya) 'ndriyam avr̥ñjata... || ... aindreṇaivāsye (sc. bhrātṛvyasya) 'ndriyam vr̥ñkte TS. 2. 1. 4. 4-5; vgl. den Ablativ oben (a, 1).

agnim puriṣyam aṅgirasvad achema iti brūyād yena saṃgacheta, sarvo vai puruṣo 'gnimān, vājam evāsya vr̥ñkte K. 19. 2 (2. 15); Kap. 29. 8 (136, 22); vgl. den Ablativ oben (a, 3).

āgnāvaiṣṇavena (sc. puroḍās'ena) devatās' ca yajñam ca bhrātṛvyasya vr̥ñkte TS. 2. 5. 4. 2.

bhrātṛvyasyaiva tad yajñam vr̥ñkte TS. 6. 3. 7. 2.

pas'ūn bhrātṛvyasya vr̥ñkte ya evam veda PB. 8. 4. 7; 9. 1. 18.

chandobhir yajñam bhrātṛvyasya vr̥ñkte ya evam veda PB. 8. 6. 7.

stomena yajñam bhrātṛvyasya vr̥ñkte PB. 8. 3. 4.

yajñenaiva yajñam bhrātṛvyasya vr̥ñkte pas'ubhiḥ pas'ūn indriyeṇendriyam K. 25. 2 (104, 7); Kap. 38. 5 (209, 17).

aurdhvasadmanenai (sc. sāmṇā) 'va dviṣato bhrātr̥vyasya suvr̥ktibhir¹ ity eva pas'ūn vr̥ṅkte JB. 1. 218 (Caland, Auswahl § 81, p. 85, 3).

sva eva loke bhrātr̥vyasya pas'ūn vr̥ṅkte K. 28. 6 (160, 17); Kap. 44. 6 (262, 6-7).

sve vā etal loke yajamāno bhrātr̥vyasya paṣ'ūn vr̥ṅkte MS. 1. 4. 8 (16, 15-16).

sve vā etad āyatane yajamāno bhrātr̥vyasya pas'ūn vr̥ṅkte MS. 4. 2. 4 (26, 11-12).

sva eva goṣṭhe bhrātr̥vyasya pas'ūn vr̥ṅkte K. 32. 6 (24, 23).

sve vā etad goṣṭhe yajamāno bhrātr̥vyasya pas'ūn vr̥ṅkte MS. 4. 2. 1 (22, 11-12).

vr̥ṅkte dviṣato bhrātr̥vyasya pas'ūn ya evam veda JB. 3. 146 (Caland, Auswahl § 187, p. 258, 14).

dvitīyam eva sapatnasya bhrātr̥vyasyendriyam pas'ūn kṣetraṁ vr̥ṅjāna eti MS. 1. 6. 9 (100, 14).

chandāṅsi vai devānām vāmam pas'avas', chandāṅsy evaitayā (sc. iṣṭakayā) vāmam pas'ūn yajamāno bhrātr̥vyasya vr̥ṅkte MS. 3. 2. 6 (25, 5-6).

vāmam evaitayā (sc. iṣṭakayā) pas'ūn bhrātr̥vyasya vr̥ṅkte K. 20. 6 (25, 1-2); Kap. 31. 8 (155, 20).

pas'un eva vāmam bhrātr̥vyasya vr̥ṅkte K. 31. 4 (41, 5); Kap. 31. 19 (167, 14-15).

tad eteṣv evāhno rūpeṣu yajamāno bhrātr̥vyasya pas'ūn vr̥ṅkte MS. 4. 2. 11 (34, 15).

gām-gām eva dviṣato bhrātr̥vyasya vr̥ṅkte ... ya evam veda JB. 3. 185.

navākṣarāṇi stobhati, nava vai puruṣe prāṇāḥ, prānān evaitad dviṣato bhrātr̥vyasya vr̥ṅkte JB. 1. 132.

prāṇān evaitad dviṣato bhrātr̥vyasya vr̥ṅkte JB. 1. 214 (Caland, Auswahl § 78, p. 82, 21).

¹ Cf. Caland zu PB. 9. 1. 14.

vṛñkte bhrātṛvyasya prāṇān MS. 1. 5. 11 (80, 10–11).

dis'a evaitena yajamāno bhrātṛvyasya vṛñkte MS. 4. 7. 7 (102, 9–10).

yajamāno dviṣato bhrātṛvyasya dis'o vṛñkte S'B. 9. 2. 3. 8.

tā (sc. dis'ah) u evaitad yajamāno dviṣato bhrātṛvyasya vṛñkte S'B. 9. 2. 3. 13; 23; 29.

oja eva vīryam bhrātṛvyasya vṛñkte K. 10. 7 (133, 17).

teṣām (sc. bhrātṛvyāṇām) indriyam vīryam vṛñkte K. 31. 4 (5, 16); Kap. 47. 4 (288, 9).

indriyam evāsya (sc. bhrātṛvyasya) vīryam vṛñkte K. 34. 18 (49, 6) zum Mantra idam aham amuṣyāmuṣyāyanasyendriyam vīryam vṛñje.

indriyam evaitair (sc. ardhendraiḥ) vīryam yajamāno bhrātṛvyasya vṛñkte MS. 3. 4. 1 (45, 11).

yāvanto 'sya (sc. brāhmaṇasya) bhrātṛvyā yajñayudhānām upas'ṛṇvanti teṣām indriyam vīryam vṛñkte K. 31. 4 (5, 16); Kap. 47. 4 (288, 8–9).

yāvanta evāsya (sc. brāhmaṇasya) bhrātṛvyā yajñayudhānām upas'ṛṇvanti teṣām teja indriyam vīryam vṛñkte MS. 4. 1. 6 (8, 13–14).

vṛñkta eṣām (sc. bhrātṛvyāṇām) indriyam vīryam TB. 3. 2. 5. 10.

saṁvatsareṇa vā etat teja indriyam vīryam yajamāno bhrātṛvyasya vṛñkte MS. 4. 1. 12 (15, 13–14).

tābhyām (i. e. indreṇa cāgninā ca) evendriyam vīryam bhrātṛvyasya vṛñkte TS. 2. 2. 1. 2.

indriyam vai vīryam vṛñkte bhrātṛvyo yajamāno 'yajamānasya, . . . , nāsyendriyam vīryam vṛñkte TS. 2. 2. 9. 4.

oja eva balam indriyam vīryam prajām pas'ūn bhrātṛvyasya vṛñkte TS. 2. 4. 3. 3.

indriyam eva tad vīryam yajamāno bhrātṛvyasya vṛñkte TS. 3. 1. 7. 3; 6. 5. 1. 2–3; TB. 1. 6. 7. 4.

indriyam eva tābhir (sc. iṣṭakābhiḥ) vīryam yajamāno
bhrātrvyasya vṛñkte TS. 5. 4. 11. 3.

ūrjam vā etad annādyam yajamāno bhrātrvyasya
vṛñkte MS. 4. 4. 2 (52, 8-9).

lokaṁ vā etad annādyam yajamāno bhrātrvyasya
vṛñkte MS. 4. 6. 9 (92, 18).

vṛñkte dviṣato bhrātrvyasyānnādyam ya evaṁ veda
JB. 3. 151; 3. 171 (Caland, Auswahl § 191, p. 264, 3); 3. 298.

atho puṣṭim eva bhrātrvyasya vṛñkte K. 36. 9 (76,
20).

tan māyām evaitena (sc. yajuṣā) yajamāno bhrātr-
vyasya vṛñkte MS. 3. 1. 9 (11, 16).

yogakṣemaṁ vā etad annādyam yajamāno bhrātr-
vyasya vṛñkte MS. 3. 2. 2 (17, 2).

abhipūrvam eva sapatnasya bhrātrvyasya vasu vedo
vṛñjāna eti MS. 3. 8. 3 (96, 13-14).

etad-etad vai tayā (sc. vedyā) yajamāno bhrātrvyas-
ya vṛñkte MS. 3. 8. 5 (99, 18-100, 1).

imām (sc. vedim) vā etad yajamāno bhrātrvyasya
vṛñkte MS. 4. 1. 10 (14, 3).

vṛñkte dviṣato bhrātrvyasya s'riyam ya evaṁ veda
JB. 2. 139; 3. 248; in JB. 2. 139 steht im unmittelbar voraus-
gehendem Satze $\sqrt{vṛj} + sam^1$: sa aikṣata: katham nv aham
eṣām (sc. asurāṇām) imās' s'riyas samvṛñjīyeti, sa ete-
naiva yajñenāyajata, tenaiṣām sarvās' s'riyas sama-
vṛñkta; vgl. S'B. 11. 5. 9. 5 evaṁ ha vai dviṣato bhrātr-
vyasya sarvaṁ yajñam samvṛñkte; S'B. 1. 5. 4. 16 tasya
(sc. bhrātrvyasya) sarvaṁ samvṛñkte; S'B. 4. 5. 3. 4 tatho
evaīṣa etad vīryam haraḥ sapatnānām samvṛñkte;
S'B. 1. 7. 2. 24 sarvam u evaiṣa etat sapatnānām sam-
vṛñkte; S'B. 1. 2. 5. 7 imām sarvām (sc. pṛthivīm) sapatnā-
nām samvṛñkte (die Kāṇvaparallele 2. 2. 3. 7 evaṁ ha vā
enām dviṣataḥ sapatnasya sarvām samvīndate).

¹ Zu derartigen Verkürzungen eines Verbum compositum vgl. JAOS. 28,
p. 86, Anm. 5; ähnliches beim Nomen JAOS. 19, p. 101, Anm. 2; 23, p. 331,
Anm. 5. Wackernagel, Vorlesungen über Syntax II, p. 177, 6ff.

vṛṅkte dviṣato bhrātrvyasya vas'am ya evam veda JB. 3. 220.

savanāny evaitena yajamāno bhrātrvyasya vṛṅkte MS. 4. 7. 7 (102, 5-6).

lokaṃ vā etad annādyam yajamāno bhrātrvyasya vṛṅkte MS. 4. 6. 9 (92, 18).

lokaṃ vā etac chandānsi yajamāno bhrātrvyasya vṛṅkte MS. 4. 7. 5 (99, 10).

bhrātrvyasyaiva tal lokaṃ vṛṅkte TS. 6. 6. 11. 5; TB. 2. 2. 6. 4.

yāvaty eva vāk tām aproditām bhrātrvyasya vṛṅkte TS. 2. 2. 9. 5.

vācam bhrātrvyasya vṛṅkte ya evam veda PB. 9. 1. 13.

vācam evāsyā (sc. bhrātrvyasya) vṛṅkte PB. 6. 7. 8.

vācaivaiṣām (sc. bhrātrvyāṇām) vācam vṛṅkte MS. 2. 5. 4 (52, 13); die K. Parallele 13. 6 (187, 18) vācaivaiṣām vācam pratis'rṇāti.

vācam evaiṣām (sc. bhrātrvyāṇām) vṛṅkte MS. 4. 6. 4 (83, 12).

tatho evaitad yajamāna etair (sc. chandobhiḥ) eva dviṣato bhrātrvyasya sapta saptāni vṛṅkte KB. 14. 5 (64, 22).

chandobhir evāsyā (sc. bhrātrvyasya) chandānsi vṛṅkte TS. 3. 1. 7. 2.

chandobhir evaiṣām (sc. bhrātrvyāṇām) chandānsi vṛṅkte TS. 7. 5. 5. 2; K. 34. 4 (38, 10).

chandānsi caivaitena devatās' ca yajamāno bhrātrvyasya vṛṅkte MS. 4. 7. 7 (102, 8).

tat samvatsaram evaitad yajamāno bhrātrvyasya vṛṅkte MS. 2. 1. 11 (13, 16).

samvatsaram vīryam annādyam bhrātrvyasya vṛṅkte ya evam veda PB. 21. 13. 5.

evam eva kanīyasā jyāyo dviṣato bhrātrvyasya vṛṅkte ya evam veda JB. 1. 205.

havyam eṣām (sc. bhrātrvyāṇām) vṛṅkte PB. 9. 4. 10.

ya evaṁvidvāṅs' cāturmāsyair yajate bhrātr̥vyasyaiva māso vṛṅkte (lies so statt Bibl. Ind. 'vṛṅkta), . . . , yaiṣā saṁvatsara upajīvā vṛṅkte tām bhrātr̥vyasya TB. 1. 5. 6. 5.

yad-yad bhrātr̥vyasyābhidhāyet tasya nāma gr̥hṇīyāt, tad evāsyā sarvaṁ vṛṅkte TS. 1. 7. 4. 6.

vāmam eva tayā (sc. vāmabhṛtā) vasu yajamāno bhrātr̥vyasya vṛṅkte, . . . jyotiṣaivāsyā jyotir vāmam vṛṅkte TS. 5. 5. 3. 3.

cakṣur eva bhrātr̥vyasya vṛṅkte TS. 6. 1. 1. 5.

yāvad evāsti tad eṣām (sc. bhrātr̥vyāṇām) vṛṅkte TS. 7. 5. 5. 2.

etair (sc. rāṣṭrabhṛdbhiḥ) yajeta bhrātr̥vyavān, . . . , yāvad evāsti tad etair bhrātr̥vyasya vṛṅkte K. 37. 12 (96, 7).

agnim puriṣyam āngirasvad achema iti brūyād (Kap. ityāha) yena saṁgacheta (Kap. saṁgachate), sarvo vai puruṣo 'gnimān, vājam evāsyā vṛṅkte K. 19. 2 (2, 15) = Kap. 29. 8 (136, 22).

agnim puriṣyam āngirasvad achema ity āha yena saṁgachate, vājam evāsyā vṛṅkte . . . agnim puriṣyam āngirasvad bharāma ity āha yena saṁgachate, vājam evāsyā vṛṅkte TS. 5. 1. 2. 4–5.

Und so der Genitivus personae an zahlreichen ähnlichen Stellen (z. B. mit asurāṇām), die ich hier nicht anführe. Außer den oben a) verzeichneten Stellen kommt der Ablativus personae bei √vr̥j nicht vor; dagegen der Ablativus rei TS. 5. 1. 8. 2; K. 20. 8 (27, 5–6) = Kap. 31. 10 (157, 17–18); TS. 7. 5. 5. 1 = K. 34. 4 (38, 6) = PB. 9. 4. 3; TS. 7. 5. 5. 1 = K. 34. 4 (38, 7) = PB. 9. 4. 4 mit lokebhyaḥ, prātaḥsavanāt und savanamukhāt.

11. H. √dā + ā.

a) mit Ablativus personae

nur

etābhir eva devatābhis sāyujyena bhrātr̥vyād rāṣṭram ādāya K. 37. 11 (99, 13) aber gleich vorher der Genitiv s. unter b), erstes Beispiel.

b) mit Genitiv:

etābhir vai devatābhis sāyujyena devā asurāṇām
rāstram ādadata K. 37. 11 (99, 12).

ā ha vai dviṣato bhrātr̥vyasya prāṇam (8. rūpam, 9.
cittam, 10. caksur, 11. bham) datte S'B. 11. 8. 3. 7-11.

evam evaiṣa dviṣatām sapatnānām ādatte vācam
S'B. 3. 2. 1. 24.

sa ya etad evam vedā (i. e. veda, ā...) dviṣato bhrā-
tr̥vyasya teja indriyam vīryam datte JB. 3. 359.

ādatte tejo dviṣato bhrātr̥vyasya ya evam veda JB.
3. 362.

dharmaṇaiva dharmam ādāya divṣato bhrātr̥vyasya
vidharmaṇainam vidharmāṇam kṛtvā parābhāvayati
ya evam veda JB. 3. 230.

ā s'reyaso bhrātr̥vyasya teja indriyam datte (lies so
mit der var. lect.) TB. 2. 7. 18. 3.

anuhāyaivā 'sya (sc. bhrātr̥vyasya) tad vīryam ādat-
te AB. 3. 31. 8.

yaudhājayenaiva (sc. sāmnā) dviṣantam bhrātr̥vyam
samvicya rauraveṇāsyā ravamānasya svam ādatte
JB. 1. 123 (Syntax of Cases I § 49, Ex. 38, p. 118).

ā dviṣato vasu datte AB. 4. 6. 7; 5. 11. 2; GB. 2. 5. 2; 2.
6. 11.

12. I. √chid und √chid + vi-ava

a) mit Ablativ:

nāsmād gaṇas' chidyate S'B. 14. 5. 1. 10.

nāsmād yajño vyavachidyate S'B. 12. 9. 3. 10; 11; 12.

b) mit Genitiv:

Mit dem ersten Beispiel unter a) mit √chid läßt sich etwa ver-
gleichen:

mūlam¹ evāśya (sc. bhrātr̥vyasya) chinatti K. 21.7 (45, 17).
 bhrātr̥vyasyaiva mūlam¹ chinatti K. 25.4 (106, 17);
 Kap. 39. 1 (212, 10-11).

Für das zweite Beispiel unter a) mit $\sqrt{\text{chid}} + \text{vi}$ —ava könnte man anführen:

yad evāśyātra kāmānām vyavachidyate . . . S'B. 6. 6.
 4. 11; 6. 8. 2. 11, wenn dies nicht 'welcher (Teil) seiner Wünsche dann abgeschnitten wird' sondern 'welcher (Teil) der Wünsche von ihm abgeschnitten wird' zu übersetzen ist, was mir aber recht zweifelhaft scheint.

13. J. $\sqrt{\text{kṣar}} + \text{vi}$.

a) mit Ablativ:

tasmān s'īrṣṇas' chinnād yo raso 'kṣarat MS. 2. 5. 7
 (56, 5).

b) mit Genitiv:

yajñasya s'īrṣachinnasya raso vyakṣarat S'B. 14. 1. 2.
 9; 19; 14. 1. 3. 11; 15; 24; 31; 14. 2. 2. 11; 14; 35; 53.²

tasya (sc. viṣṇoḥ) yo raso vyakṣarat S'B. 14. 1. 1. 11.

tad asya (sc. viṣṇoḥ) parigr̥hītasya raso vyakṣarat S'B.
 14. 1. 2. 12.³

prajāpater visrastasya sarvā dis'o raso 'nu vyakṣa-
 rat S'B. 7. 3. 1. 16.

14. K. $\sqrt{\text{pat}} + \text{parā}$.

a) mit Ablativ:

prajāpater visrastād retaḥ parāpatat S'B. 9. 5. 1. 55.
 yad asmāt (sc. prajāpateḥ) tad retaḥ parāpatat S'B.
 9. 5. 1. 56.

¹ Cf. mūla mit prajā im Mantra ĀpS'S. 5. 18. 2; TB. 3. 1. 2. 2; Kommen-
 tar zu TB. 3. 1. 5. 3 (KZ. 62, p. 169).

² Vgl. S'B. 14. 1. 2. 13; 14. 3. 1. 2 yajñasya s'īrṣachinnasya s'ug uda-
 krāmat.

³ Vgl. mit kṣar + ati und parāñc S'B. 7. 5. 1. 1 yo vai sa eṣām lokānām
 apsu praviddhānām parāñ raso 'tyakṣarat.

b) mit Genitiv:

tasya (sc. MS. ādityasya, K. und Kap. sūryasya) retaḥ parāpatat MS. 1. 8. 2 (117, 4); K. 6. 3 (51, 9–10); Kap. 4. 2 (38, 9–10).

tasya (sc. prajāpateḥ) retaḥ parāpatat MS. 3. 6. 5 (66, 4).

tasya (sc. prajāpateḥ) viddhasya retaḥ parāpatat JB. 3. 262 (Caland, Auswahl § 207, p. 288, 11).

15. L. √nud, nud + pra

a) mit Ablativ:

āre asmād amatim bādhamāna ity, as'anāyā vai pāpmāmatis, tām eva tad ārān nudate yajñāc ca yajamānāc ca AB. 2. 2. 12.

sa evāsmāt pāpmānam abhimatim praṇudate TS. 2. 1. 3. 5.

b) mit Genitiv:

vyatiṣaktābhiḥ stuvate, vyatiṣakto vai puruṣaḥ pāpmabhir, vyatiṣaktābhir evāsya pāpmāno nudate TB. 2. 7. 18. 5. Cf. AB. 4. 4. 5 atha yaḥ pāpmānam apajighānsuḥ syād vihr̥tam ṣoḷas'inaṁ s'aṅsayed, vyatiṣakta iva puruṣaḥ pāpmānā, vyatiṣaktam evāsmāi tat pāpmānam s'amalāṁ hanti; JB. 2. 143 und 285 atho vyatiṣakto vai puruṣaḥ pāpmabhir, vyatiṣaktābhir eva (sc. ṛgbhiḥ; 285 vyatiṣaktair eva chandobhir) vyatiṣaktān pāpmāno 'pahate.

16. M. √1yu.

a) mit Ablativ:

saṁvatsaram eva bhrātr̥vyād yuvate, . . . , tān (sc. māsaḥ) eva bhrātr̥vyād yuvate K. 36. 2 (70, 10 und 11); MS. 1. 10. 8 (148, 11–12 und 13).

b) mit Genitiv:

tenaivendriyaṁ vīryaṁ bhrātr̥vyasya yuvate TS. 2. 2. 3. 1.

sa yamo devānām indriyaṃ vīryam ayuvata TS. 2. 1. 4. 4.

somas' ca vā etasya pūṣā ca jāyamānasyendriyaṃ vīryam ayuvetām MS. 2. 5. 5 (54, 1).

prāṇān asya (sc. yajamānasya) yuveta MS. 3. 2. 7 (27, 9); K. 20. 8 (27, 20); Kap. 31. 10 (158, 10).

ta etaiḥ (sc. yavaiḥ) sarvāḥ sapatnānām oṣadhīr ayuvata, . . . , tatho evaiṣa etaiḥ sarvāḥ sapatnānām oṣadhīr yute S'B. 3. 6. 1. 9.

yavair vā ādityā aṅgirasām yajñam ayuvata, . . . , yavair eva dviṣato bhrātṛvyasya yajñam yute JB. 2. 117.

Vgl. mit $\sqrt{yu} + ni$:¹

bhrātṛvyasyaiva pas'ūn niyuvate TS. 2. 6. 2. 3; das Kompositum, weil der dabei gebrauchte Mantra das Wort niyut enthält.

17. N. $\sqrt{2yu}$.

a) mit Ablativ:

yabhir evainam itaraḥ prayuktibhir abhiprayuṅkte tā asmād yaviṣṭho (sc. agniḥ) yoyāva² MS. 2. 1. 10 (12, 3).

tisro vai s'aravyā: divyā pārthivā samudriyā, tā asmād yoyāva² MS. 4. 4. 3 (53, 13); die Parallele TB. 1. 7. 6. 8 tisro vai s'aravyāḥ: pratīcī tīras'cy anūcī, tābhyām evainam pānti.³

yathaivāsmād dveṣāṅsi yuyād S'B. 6. 8. 2. 9.

sa evāsmād rakṣāṅsi yāvayati TS. 2. 2. 3. 2.

¹ Anders $\sqrt{yu} + prati$ TS. 3. 4. 8. 5 prāṇān evāsyā pratīcaḥ pratīyauti (cf. TB. 2. 3. 2. 2 = ĀpS'S. 14. 15. 1 prāṇān evāsyopadāsayati) „Er stößt dessen Hauche zurück“, so daß er nur ein-, nicht ausatmen kann und folglich sterben muß“ (Caland, Acta Orientalia II, p. 24, 4 v. unten); vgl. Caland, Altind. Zauberritual, p. 184, Anm. 1.

² Das Perfektum mit präsentischer Funktion.

³ Der Kasus formal unsicher MS. 4. 4. 4 (54, 12) didivaḥ pāhīti haritaṃ rukmam upariṣṭād adhyūhate, divyāyā evainam as'anyā yoyāva.

tena vai te (sc. devāḥ) tā visr̥ṣṭīr ayāvayantātmano
 'dhi, . . . , tenaiva tām visr̥ṣṭīm yāvayata ātmano 'dhi
 K. 10. 7 (131, 21 und 22–23).

b) mit Genitiv (Personalpronomen me):

agham me yāvayān S'B. 13. 8. 3. 13.

18. II. Stellen in denen der Genitiv nicht ohne logische Schwierigkeit als Genitivus possessivus konstruiert werden kann:

1. tasyālabdhasya sāvāg apacakrāma S'B. 1. 1. 4. 15 =
 Kāṇva 2. 1. 3. 17 und

tasyā ālabdhāyai sāvāg apacakrāma S'B. 1. 1. 4. 16 =
 Kāṇva 2. 1. 3. 18.

Hier hat Gaedicke, Accusativ p. 47–48 Anm., darauf hingewiesen, daß nach strikter Logik die Genitive nicht Genitivi possessivi sein können, weil die Stimme, die sich entfernt, nicht die natürliche Stimme von Manu's Bullen bzw. von Manu's Frau ist, sondern eine dämonentötende Stimme, die von außen in sie eingetreten ist. Aber¹ da Manu's Bulle bzw. Manu's Frau zur Zeit mit dieser Stimme sprechen, tut man der Logik nicht zu große Gewalt an, wenn man diese als 'ihre Stimme' bezeichnet (s. zu diesen beiden Stellen auch oben § 4, 1, b).

2. atha mānavam² padanidhanam rāthantaram tas-
 mād rāthantare 'han kriyate, manur vā akāmayata:
 bahuḥ prajayā pas'ubhiḥ prajāyeya, mānaviḥ prajāś
 sṛjeyeti, sa etat sāmāpas'yat, tenāstuta, tato vai sa
 bahuḥ prajayā pas'ubhiḥ prajāyata, tā imā mānaviḥ
 prajā, bahur eva prajayā pas'ubhiḥ prajāyate ya evam
 vedā; 'tho āhus: tā evāsya prajāś sṛṣṭā rakṣāṅsy aji-
 ghāṅsann iti, so 'kāmayatā: 'pa rakṣāṅsi hanīyeti,
 sa etat sāmāpas'yat, tenāstuta: ni tvām agne . . . atri-
 ṇam dahe (SV. 1. 54 f. = RV. 1. 36. 19 f.) 'ty evāsām rak-
 ṣāṅsy apāhann iti JB. 3. 98. Hier kann im letzten Satze der
 Genitiv āsām (sc. prajānām) nur dann als Genitivus possessivus
 (= 'ihre Dämonen' = 'die sie verfolgenden Dämonen') konstru-

¹ Siehe Syntax of Cases I § 55 p. 142–143.

² Cf. PB. 13. 3. 14–15.

iert werden, wenn man den Begriff der *possessio* ungebührlich dehnt; wenn man aber *āsām* in ablativischer Funktion zum Verbum *separationis* ($\sqrt{\text{han}} + \text{apa}$) zieht (= 'von diesen Geschöpfen trieb er die Dämonen weg'), so tut man der Logik keine Gewalt an.

Nicht ganz so klar ist die ablativische Funktion des Genitivs *asya* (sc. *yajamānasya*) in *Vādhūla Sūtra* (Caland, *Acta Orientalia* p. 204, § 88) *sāmnaivāsya tad antareṇa rakṣāṅsi pi-s'ācāṅs tamaḥ pāpmānam apahanti*, weil *rakṣāṅsi* und *pi-s'ācāṅs* hier neben *tamaḥ* (s. oben § 9, 1, b) und *pāpmānam* (s. oben § 9, 3, b) stehen und an deren Konstruktion teilnehmen.

Mit Ausnahme der eben angeführten zwei Stellen findet sich der Genitiv bei *rakṣāṅsi* nicht, sondern immer der Ablativ der Person: MS. 4. 1. 13 (18, 4) *upariṣṭād asmāt* (sc. *yajamānāt*) *tena rakṣāṅsy apahanti*; K. 10. 5 (129, 19) *so* (sc. *agniḥ*) *'smād rakṣāṅsy apahanti*; TS. 2. 2. 2. 2 *sa evāsmād rakṣāṅsy apahanti*; TB. 3. 2. 8. 6 *sa evāsmād rakṣāṅsy apāhan*; K. 31. 10 (13, 1) = Kap. 47. 10 (294, 8) *asā* (Kap. *asāv*) *evāsmād āditya udyan purastād rakṣāṅsy apahanti*; MS. 4. 5. 8 (113, 8–9) *tenai* (sc. *yajuṣā*) *'bhyo* (sc. *aṅgiro-bhyaḥ*) *rakṣāṅsy apāhan*; K. 19. 10 (11, 19) = Kap. 30. 8 (145, 21) *tābhir* (sc. *ṛgbhiḥ*) *asmād* (sc. *agneḥ*) *rakṣāṅsy apāghnan*; MS. 3. 1. 9 (12, 5–6) *tad agner evaitābhī* (sc. *ṛgbhiḥ*) *rakṣāṅsy apahanti*; TS. 5. 1. 10. 2 *agner eva tena* (sc. *sām-nā*) *jātād rakṣāṅsy apahanti*; TS. 5. 1. 3. 4 = K. 20. 5 (23, 18) = Kap. 31. 7 (154, 9) *yāvān evāgnis tasmād rakṣāṅsy apahanti*; K. 10. 5 (129, 17) *tasmād* (sc. *indrāt*) *agnī rakṣāṅsy apāhan*.

3. *indro vai tris'irasam tvāṣtram ahaṅs, tam as'lilā vāg abhyavadat, so 'gnim upādhāvat, sa* (sc. *agniḥ*) *etad agnistotram apas'yat, . . . , tenainam* (sc. *indram*) *ayājayat, tenāsyās'lilām vācam apāhan* PB. 17. 5. 1. Hier ist die *as'lilā vāk* (d. h. 'die üble Nachrede')¹ doch keinesfalls

¹ Cf. PB. 14. 11. 28 = 18. 1. 9 = 19. 4. 7 *tam* (sc. *indram*) *as'lilā vāg abhyavadat*; TS. 2. 1. 10. 2 *apūtā vā etam vāg ṛchati yam ajagnivānsam abhis'aṅsanti*; K. 13. 6 (187, 21) *as'āntā vā etam vāg ṛchati yam ajagnivānsam abhis'aṅsanti*; JB. 1. 14 *sa ha bhūya eva sukrtam karoty, atho hainam amuṣmin loke na pāpī vāg āgachati ya*

Indra's Stimme,¹ und es muß auch hier das *asya* (sc. *indrasya*) im letzten Satze in ablativischer Funktion genommen werden (= 'von diesem Indra trieb er die üble Nachrede weg'). Caland übersetzt zwar wörtlich: 'By it, he drove away his inauspicious voice' fügt aber die Anmerkung zu 'He, Agni, drove away the voice that pursued him', wo zu 'him' Indra zu ergänzen ist.

19. III. Am beweiskräftigsten für die syntaktische Äquivalenz von Ablativ und Genitiv sind diejenigen Stellen, in denen derselbe Verfasser entweder in zwei unmittelbar aufeinander folgenden Sätzen oder sogar in demselben Satze die Konstruktion wechselt. Wenn Pindar Nem. 8. 2 *παρθενήτοις παίδων τ' ἐπίζοισα γλεφάροις* schreibt, so hat er² 'unter keinem sprachlichen Zwange gehandelt, als paralleler Ausdruck zu *παρθενήιος* stand ihm *παίδειος* zu Gebote; aber er wollte grade die äußere Gleichmäßigkeit vermeiden'; aber unseren Brähmanatexten mit ihrer gradezu juristisch nüchternen, den erörterten Gegenständen angepaßten Sprache wird niemand ein solches Streben nach stilistischer Variation zuschreiben. Wo also in dieser dritten Gruppe Ablativ und Genitiv wechseln, wird man ruhig annehmen dürfen, daß ein Unterschied nicht mehr gefühlt wurde.

20. III (a) Ablativ und Genitiv wechseln in aufeinanderfolgenden Sätzen.

evamvidvān agnihotraṃ juhōti; JB. 1. 169 *yo ha vā etasmāt sāmna iyād duścarmā vā syāt pāpī vainaṃ kīrttir abhivadet*; PB. 2. 17. 4 *etām* (sc. *viṣṭutim*) *evābhis'asyamānāya kuryāc, chamalaṃ vā etam ṛchati yam as'lilā vāg ṛchati, yaivainam asāv as'lilaṃ vāg vadati tām asya trivṛtau niṣṭapataḥ*; ähnlich MS. 2. 3. 9 (37, 4-5) *yainam* (sc. *yajamānam*) *asā as'lilaṃ vāg abhivadati, . . . , sainam punaḥ kalyāṇam vadati*; K. 12. 10 (173, 7-8) *yainamasau vāg as'lilam abhivadati sainam punaḥ kalyāṇam abhivadati*; [vgl. auch *pāpoktaḥ* KB. 8. 5 (37, 14)]. Das Gegenteil PB. 5. 9. 14 *tān* (sc. *yajamānān*) *kalyāṇī vāg abhivadati*.

¹ Kontrastiere damit MS. 1. 8. 1 (115, 13 und 14) *taṃ svā vāg abhyavadat . . . svā hy enaṃ vāg abhyavadat* [die Parallelen K. 6. 1 (49, 12 und 13) und Kap. 6. 1 (35, 16 und 17) *taṃ svā vāg aiṭṭa . . . svā hy enaṃ vāg aiṭṭa*]; ähnlich S'B. 2. 2. 4. 6 = Kāṇva 1. 2. 4. 5 *taṃ svo mahimābhyuvāda*; KB. 23. 2 (103, 7) *tam indraṃ svo mahimā papracha*.

² Wackernagel, Vorlesungen über Syntax, Zweite Reihe, p. 73.

1. ($\sqrt{d\bar{a} + \bar{a}}$) etābhir vai devatābhis sāyujyena devā asurāṇām rāṣṭram ādadatai, 'tābhir eva devatābhis sāyujyena bhrātrvyād rāṣṭram ādāya... K. 37. 11 (92, 11-13).

2. ($\sqrt{vrj}$) te devā asurāṇām ekākṣareṇaiva pañcadas'ākṣaram avrñjata dvyakṣareṇa caturdas'ākṣaram tryakṣareṇa trayodas'ākṣaram caturakṣareṇa dvādas'ākṣaram pañcākṣareṇaikādas'ākṣaram ṣaḍakṣareṇa das'ākṣaram saptākṣareṇa navākṣaram, aṣṭābhir evāṣṭāv avrñjata || evam eva bhrātrvyād bhūtim vṛñkte ya evam veda PB. 12. 13. 29-30. Die Parallele JB. 1. 205 hat beide Male den Genitiv: ekākṣaram devānām avamam āsīt saptākṣaram paramam, navākṣaram asurāṇām avamam āsīt pañcadas'ākṣaram paramam, te devā akāmayanta: kanīyasā bhūyo 'surāṇām vṛñjīmahīti, ta ekākṣareṇa pañcadas'ākṣaram avrñjata dvyakṣareṇa caturdas'ākṣaram tryakṣareṇa trayodas'ākṣaram caturakṣareṇa dvādas'ākṣaram pañcākṣareṇaikādas'ākṣaram ṣaḍakṣareṇa das'ākṣaram saptākṣareṇa navākṣaram, aṣṭābhir eva astāv, evam eva kanīyasā jyāyo dviṣato bhrātrvyasya vṛñkte ya evam veda.¹

3. ($\sqrt{han + apa}$) svarbhānur vā āsura ādityam tamasāvidhyat, tasya devā divākīrtyaistamo 'pāghnan, yad divākīrtiyāni bhavanti tama evāsmād (sc. ādityāt) apaghnantī PB. 4. 6. 13. Die Parallele JB. 2. 388 (Batakrishna Ghosh, Collection of the Fragments of Lost Brāhmaṇas p. 82, frg. XXXVI) hat beide Male den Genitiv: svarbhānur vā āsura ādityam tamasāvidhyat, tam devās' ca rṣayas' cābhiṣajyaṅs, ta etāni divākīrtiyāni sāmāny apas'yaṅs, tair asya tamo 'pāghnaṅs, tad yad etāni divākīrtiyāni bhavanty ādityasyaivaitais tamo 'paghnanti.

¹ Von ekākṣaram devānām avamam āsīt bis aṣṭābhir evāṣṭau = JB. 1. 193. Von ekākṣaram devānām avamam āsīt bis pañcadas'ākṣaram paramam = JB. 1. 197 (Caland, Auswahl § 74, p. 78, 13) aber dort im folgenden nur: ta ekākṣareṇa pañcadas'ākṣaram avrñjata dvyakṣareṇa caturdas'ākṣaram... tryakṣareṇa trayodas'ākṣaram caturakṣareṇa dvādas'ākṣaram... pañcākṣareṇaikādas'ākṣaram ṣaḍakṣareṇa das'ākṣaram... saptākṣareṇa navākṣaram, aṣṭābhir evāṣṭau.

4. ($\sqrt{\text{han}} + \text{apa}$) ime vai lokāḥ sahāsaṅs, te 's'ocaṅs, teṣāṃ indra etena sāmṇā s'ucam apāhan (lies so statt apāhan der Bibl. Ind.), yat trayāṇām s'ocatām apāhaṅs tasmāt trais'okam (sc. sāma) || yām asmād apāhan sā puṅs'calīm prāvis'ad, yām antarikṣāt sā klībam, yām amusmāt sainasvinam || ... || s'ucā vā eṣa vidhō yasya jyog āmayati, yat trais'okam brahmasāma bhavati s'ucam evāsmād apahanti PB. 8. 1. 9–10 und 12. Die Parallele JB. 3. 72 (Caland zu PB. 8. 1. 10) hat nur den Genitiv: ime vai lokās saha santas tredhā vyāyaṅs, te 's'ocan yathai-kas tredhā vichinnas' s'oced evaṃ, te devā abruvann: eteṣāṃ trayāṇām lokānām tisras' s'uco 'pahanāmeti, ta etat sāmāpas'yaṅs, tenaiṣāṃ trayāṇām lokānām tisras' s'uco 'pāghnaṅs, tad yad eṣāṃ trayāṇām lokānām tisras' s'uco 'pāghnaṅs tat trais'okasya trais'o-katvam, apa s'ucam hate ya evaṃ veda.

5. ($\sqrt{\text{kram}} + \text{apa}$) devās' cāsūrās' cāspardhanta, teṣāṃ vā indriyāṇi vīryāṇy apākrāman, ṛksāme vā ebhyas tad apākrāmatām pas'avo vāg indriyam prāṇāpānau MS. 3. 10. 6 (137, 12–13). Die Parallele K. 29. 1 (168, 4–5) = Kap. 45, 2 (268, 18) hat beide Male den Ablativ: devās' cāsūrās' ca saṃyattā āsaṅs, te devebhyo mahimāno 'pākrāman ... ṛksāme vāvaibhyas tad apākrāmatām pās'avo vāg indriyam prāṇāpānau.

6. ($\sqrt{\text{kram}} + \text{apa}$) tasya (sc. prajāpateḥ) bhītasya svo mahimāpacakrāma, vāg vai svo mahimā, vāg ghai-vāsmād apacakrāma S'BKāṇva 1. 2. 4. 3. Die Mādhyandina-Parallele 2. 2. 4. 4 hat beide Male den Genitiv: tasya bhītasya svo mahimāpacakrāma, vāg vā asya svo mahimā, vāg asyāpacakrāma.

7. ($\sqrt{\text{kram}} + \text{apa}$) tadyasmāc chrīr apakrāmetsa etena yajeta, s'rīr vai teṣāṃ (sc. devānām) sāpākrāmad yad eṣāṃ s'reṣṭhy apākrāmat, tām etenaivānvavindann, anu ha tām s'riyam vindati nāsmāt sā s'rīr apakrāmati ya evaṃ veda JB. 2. 152 (Caland, Auswahl § 142, p. 172, 23). Vgl. mit Ablativ S'B. 11. 4. 3. 1 tasmāc chrāntāt tepānāc chrīr udakrāmat; S'B. 13. 2. 6. 3 und 7; TB. 3. 9. 4. 6 und 8 apa vā etasmāt teja indriyam pas'avaḥ s'rīḥ krāmanti

und nāsmāt teja indriyaṃ pas'avaḥ s'rīr apakrāmati; S'B. 13. 1. 5. 1; 13. 2. 9. 1; TB. 3. 9. 7. 1; 3. 9. 14. 1 apavāetas-māc chrī rāṣṭraṃ krāmati.

8. (√kram + ud) yajño vai devebhyo 'nnādyam udakrāmat, te devā abruvan: yajño vai no 'nnādyam udakramīt . . . iti AB. 3. 45. 1. Zum Ablativ mit dem Nomen (devebhyaḥ) vgl. yajño vai devebhya udakrāmat AB. 1. 18. 1 = GB. 2. 2. 6 (170, 9); JB. 3. 147; vgl. mit √kram + apa yajño vai devebhyo 'pākrāmat PB. 14. 3. 10; K. 23. 3 (76, 16); yajño vai devebhyo 's'vo bhūtvāpākrāmat PB. 6. 7. 18. So auch bei den sogenannten geschlechtigen Pronomina: tato vai tebhyo yajño nodakrāmat JB. 3. 273 (Caland, Auswahl § 211 p. 294, 11); vgl. mit √kram + apa apakrānto havā etasmād yajño bhavati yaṃ sakṛdiṣṭinaṃ yajño nopanamati JB. 2. 149. Für den Genitiv beim Personalpronomen (naḥ) vgl. yena me yūyam udakramiṣṭa S'B. 8. 1. 1. 3 = 8. 3. 1. 6; yena me tvam udakramiḥ S'B. 8. 4. 1. 7 = 8. 7. 3. 16.

9. (√hr) yadi pas'um āprītam udañcaṃ nayanti tarhi tasya pas'us'rapaṇaṃ haret, tenaivainaṃ bhāginaṃ karoti, yajamāno vā āhavanīyo, yajamānaṃ vā etat vikarṣante yad āhavanīyāt pas'us'rapaṇaṃ haranti TS. 3. 1. 3. 2; cf. Caland zu ĀpS'S. 9. 18. 13. Es handelt sich hier um den Ersatz des Gārhapatyafeuers durch das Āhavanīyafeuer; das Gārhapatyafeuer könnte dies übel nehmen und sich am Opferherrn rächen: 'Wenn man das Opfertier (d. h. die abgeschnittenen Fleischstücke), nachdem vorher die Āprīverse darüber hergesagt worden sind, vorwärts bringt, so nehme er von diesem (d. h. dem Gārhapatyafeuer) das Feuer zum Kochen der Fleischstücke; dadurch macht er auch dieses Feuer am Opfer beteiligt; das Āhavanīyafeuer fürwahr ist der Opferherr, den Opferherrn zerreißen sie dadurch, daß man dem Āhavanīyafeuer das Feuer zum Kochen der Fleischstücke entnimmt'. Zum Ablativ vgl. S'B. 3. 5. 1. 32 tāṃ (sc. vedim) vai catuḥsraktes' cātvalād dharranti; AB. 7. 12. 3 gārhapatyād avichinnāṃ uddhārāṃ haret und mit √hr + ā S'B. 4. 5. 2. 16 āhavanīyād vā eṣa (sc. agniḥ) āhrto bhavati pas'us'rapaṇaḥ; S'B. 6. 6. 4. 10; 15; 16 gārhapatyād dhi sa (sc. agniḥ) āhrto bhavati; MS. 3.

10. 4. (135, 15–16) pas'us'rapañād agnim āharanti; MS. 1. 10. 17 (157, 16); K. 36. 12 (78, 22–79, 1) odanapačanād agnim āharanti und oft bei leblosen Gegenständen. Zum Genitiv vgl. (mit $\sqrt{hr̥-ā}$) S'B. 3. 9. 3. 19–22 katham̄ nv imam abhaye 'nāṣṭre yajñasya rasam āharema . . . || athaitam abhaye yajñasya rasam āhariṣyāmaḥ . . . || athaitam abhaye 'nāṣṭre yajñasya rasam ājahruḥ . . . || athaitam abhaye 'nāṣṭre yajñasya rasam āharati; S'B. 13. 5. 2. 10 as'vasyaiva pratyakṣam̄ meda āharet; S'B. 14. 1. 1. 23–24 as'vasya s'ira āhṛtya; atha te svam̄ s'ira āhṛtya; athāsya svam̄ s'ira āhṛtay.

10. ($\sqrt{dhā+ava}$) bhṛjjanād avadadhyād (Kap. bhṛjjanād āhṛtyāvadadhyād) annakāmasya, . . . , yo vṛkṣa upari dīpyeta tasyāvadadhyāt svargakāmasya K. 19. 10 (11, 5 und 6) = Kap. 30. 8 (145, 6 und 7); cf. ĀpS'S. 16. 9. 8. 'Einer Röstpfanne entnehme er das Feuer für einen Opferherrn, der Speise begehrt; . . . ; für einen Opferherrn, der die Himmelswelt begehrt, entnehme er das Feuer einem Baume, der oben (= dessen Wipfel) brennt'. Vgl. TS. 5. 1. 9. 4 ambariṣād annakāmasyāvadadhyāt.

21. b) Ablativ und Genitiv wechseln im selben Satze.

1. ($\sqrt{kram+apa}$) teṣām (sc. devānām) vīryāṇy apākrāmann: agne rathantaram indrād bṛhad vis'vebhyo devēbhyo vairūpaṁ savitur vairājaṁ marutām s'akvarī tvaṣṭū revatī K. 12. 5 (166, 18–20). Die Parallele MS. 2. 3. 7 (34, 13–14) hat durchgängig Genitive: teṣām indriyāṇi vīryāṇy apākrāmann: agne rathantaram indrasya bṛhad vis'veṣam̄ devānām vairūpaṁ savitur vairājaṁ tvaṣṭū revatī marutām s'akvarī.

2. ($\sqrt{gr̥h}$ 'schöpfen')¹ syandamānānām vasatīvarīr gr̥hṇāti vasatīvarībhyo nigrābhyāḥ S'B. 3. 9. 4. 25 'Er

¹ Wegen der parallelen Konstruktion mit dem Ablativ habe ich $\sqrt{gr̥h}$ 'schöpfen' zu den Verba separationis gerechnet. Delbrück (Ai. Syntax § 109, p. 160, Z. 4 v. unten) faßt den Genitiv als partitiven Genitiv 'in dem Sinne, daß die Aussage sich nur auf einen Teil des teilbar gedachten Nominalbegriffes bezieht'. Diese Auffassung liegt nahe bei den Fällen, in denen neben dem Genitiv kein Akkussativobjekt vom Verbum abhängt, wie TS. 6. 4. 2. 2 kum-

schöpft das Vasatīvarīwasser aus fließendem Wasser, das Nigrābhyāwasser aus dem Vasatīvarīwasser'. In einer ähnlichen Stelle hat K. 27. 9 (149, 9) den Genitiv: dvayor dhārayoḥ (v. Schroeders Text hat den Druckfehler ghārayoḥ) prātassavane gr̥hṇāti tisṛṇām mādhyandine (so v. Schroeders Text) catasṛṇām tr̥tīyasavane aber die Parallele MS. 4. 6. 4 (84, 8-9) den Ablativ: dvābhyām dhvārābhyām prātaḥsavane gr̥hṇāti tisṛbhyomādhyandine savane catasṛbhyas tr̥tīyasavane 'Aus zwei Güssen schöpft er bei der Frühkelterung, aus drei bei der Mittagskelterung (K. 'am Mittag'), aus vier bei der dritten Kelterung' (Caland zu ĀpS'S. 12. 15. 3). Der Ablativ auch S'B. 3. 9. 4. 25 (bis) nigrābhyābhyo grahān vigṛhṇate 'Sie schöpfen die einzelnen Schoppen aus dem Nigrābhyāwasser', dagegen der Genitiv K. 30. 7 (189, 4-5) nigrābhyāṇām gr̥hṇāti (v. Schroeders Text gr̥hṇati). Vgl. auch die Genitive S'B. 3. 9. 2. 4-5 tā (sc. apaḥ) vai syandamānānām gr̥hṇīyāt; syandamānānām gr̥hṇīyāt; S'B. 4. 3. 5. 22 taṁ catasṛṇām dhārāṇām āgrayaṇām gr̥hṇāti und tasmāc catasṛṇām dhārāṇām āgrayaṇām gr̥hṇāti.

22. c) Derselbe Satz einmal mit Ablativ, das andere Mal mit Genitiv.

1. (√car + vi-nis). Die Kāṇvarezenion liest BĀU. 2. 4. 10 sa yathārdhrāgner abhyāhitāt pṛthag dhūmā vinis'caranti aber BĀU. 4. 5. 11 sa yathārdhrāgner abhyāhitasya pṛthag dhūmā vinis'caranti. Die Mādhyandinarezenion hat beide Male (14. 5. 4. 10 und 14. 7. 3. 1) den Genitiv.¹ Zum Ablativ vgl. (mit √car + vi-ud) S'B. 14. 5. 1. 23 yathāgneḥ kṣudrā viṣphuliṅgā vyuccaranty evam evāsmād atmanaḥ sarve prānāḥ sarve lokāḥ sarve devāḥ sarvāṇi bhūtāni sarva eta ātmāno vyuccaranti.

bhyānām gr̥hṇīyat 'man nehme von dem im Topfe befindlichen Wasser'; 3. na sthāvarāṇām gr̥hṇīyāt und yat sthāvarāṇām gr̥hṇīyāt; MS. 4. 4. 1 (50, 12) yat sthāvarāṇām gr̥hṇāti usw., aber selbst hier kann man, da gr̥hṇāti = grahām gr̥hṇāti ist, übersetzen 'aus dem im Topfe befindlichen (usw.) Wasser schöpft er den Schoppen', 'dem im Topfe befindlichen (usw.) Wasser entnimmt er den Schoppen'.

¹ Zu den Doppelrezensionen vgl. Caland, S'BKāṇva I, Introduction IV § 4, p. 108 (in fine).

Sachverzeichnis

Dativus

sympatheticus § 1, Anm. 1	3
temporis § 1, Anm. 1	4

Genitiv

und Ablativ bei den Verba separationis § 1	3
ist ursprünglich Gen. possessivus § 2	4
Stellen, in denen er logisch nicht als Gen. possessivus gefaßt werden kann § 18	34
seine syntaktische Äquivalenz mit dem Ablativ § 3	5
wechselt mit dem Ablativ in ähnlicher Umgebung § 4-17	6
wechselt mit dem Ablativ in zwei aufeinander folgenden Sätzen § 19-20	36
wechselt mit dem Ablativ im selben Satze § 19 S. 36; § 21-22	40
Genitivus partitivus oder separationis bei √gṛh 'schöpfen' § 21, 2, Anm. 1	40

Personalpronomen

me und te als Genitive § 1 Anm. 1	3
me § 8, b, Beispiel 1, S. 19; § 17, b, S. 34; § 20, 8 in fine	39
mat § 4, 5, a, Beispiele 9, 10 und 18 S. 13; § 4, 7, a, Beispiel 2	15
naḥ § 6, 1, b, Anm. 3, erstes und letztes Beispiel S. 17-18; § 20, 8	39
yuṣmat § 6, 1, a, Beispiel 2	17

Verba separationis

√kram + apa § 4, S. 6-15; § 5, 4, b, Anm. 1, S. 17; § 20, 5-7	38
√kram + ud; √kram + vi-ud § 4, 2, b, in fine, S. 8; § 4, 5, a in fine, S. 14; § 5, S. 15-17; § 20, 8.	39
√kṣar; √kṣar + vi § 13	31
√gṛh 'schöpfen' § 21, 2	40
√chid; √chid + vi-ava § 12	30
√dā + ā § 11 S. 29-30; § 20, 1	37
√dhā + ava § 20, 10	40
√nud; √nud + pra § 15	32
√pat + parā § 14	31
√1yu § 16 S. 32-33 und √1yu + ni § 16, b, in fine	33

√ ₂ yu § 17	33
√vr̥j § 10, S. 24-29; § 20, 2	37
√skand § 8	19
√han + apa § 9 S. 19-23; § 20, 3-4	37
√hr̥, √hr̥ + apa § 6, S. 17-18; § 20, 9	39
√hr̥ + ā § 7, S. 18-19; § 20, 9, in fine	39

Verkürzung eines Verbum compositum

zum Simplex § 1, Anm. 1, in fine, (√han = √han + apa) S. 4; § 10, b, Beispiel 50 mit Anm. , (√vr̥j = √vr̥j + sam)	27
--	----

Verschiedenes

√kram + ati c. gen. § 4, 4, b in fine	12
mūla (mit prajā) § 12, b, Beispiele 1 und 2, Anm. 1	31
√ ₁ yu + prati § 16, b, in fine, Anm. 1	33
vāk (as'lilā, apūtā, pāpī, kalyāṇī) § 18, 3, Anm. 1	35
√vr̥j = √vr̥j + sam § 10, b, Beispiel 50, mit Anm. 1	27
√han = √han + apa § 1, Anm. 1, in fine	4